

Сан-Францыска ў Кошках 3

Ніва

ТЫДНЁВІК БЕЛАРУСАЎ У ПОЛЬШЧЫ

PL ISSN 0546-1960

NR INDEKSU 366714

Бельская „тройка” 8

<http://niva.iig.pl>
redakcja@niva.iig.pl

№ 16 (2866) Год LVI

Беласток, 17 красавіка 2011 г.

Цана 2,50 зл. (VAT 5%)

ПАМ'ЯЦІ АРХІЕПІСКАПА МІРАНА

Аляксей МАРОЗ

Гайнаўскі архіепіскап Міран выхоўваўся і правёў раннюю маладосць у Беластоку, але яго род паходзіць з Гайнаўшчыны. З Крыніцы (Нараўчанская гміна) і Качалаў (Нарваўская гміна) выводзяцца бацькі і продкі архіепіскапа, таму ў дзяцінстве ўладка вельмі любіў наведваць Гайнаўшчыну і гэты сентымент астаўся да яго трагічнай смерці. Архіепіскап быў паслушнікам, манахам, а пасля ў 1981-1984 гадах — настояцелем Яблачынскага манастыра. З 1984 да 1998 года быў настояцелем прыхода, а пасля Мужчынскага манастыра і прыхода ў Супраслі. З 1998 года архіепіскап Міран жыў у Варшаве, дзе ўзначальваў Праваслаўны ардынарый Войска Польскага. Вельмі любіў служыць у Свята-Троіцкім саборы ў Гайнаўцы. З 1998 года, калі ўладка стаў гайнаўскім епіскапам, часта прыязджаў у сваё памяшканне, якое знаходзілася непадалёк ад сабора, тут жыў, маліўся і святкаваў разам з гайнавянамі.

Праваслаўнае насельніцтва Польшчы ў малітвах і смутку ўшанавала памяць гайнаўскага архіепіскапа Мірана (Хадакоўскага), генерала дывізіі Войска Польскага, прэзідэнта РП Леа Качынскага і іншых асоб, якія 10 красавіка 2010 года загінулі ў авіякатастрофе побач Смаленска. Амаль у гадавіну з гэтага трагічнага здарэння 9 красавіка гэтага года нашы епіскапы, свяшчэннікі і вернікі разам з мітрапалітам варшаўскім і ўсяе Польшчы Савам маліліся за ўпакаенне душы архіепіскапа Мірана ў час літургіі ў царкве Іаана Багаслова і заўпакойнай паніхіды ў пад'язмеллі Благавешчанскай царквы Супрасльскага мужчынскага манастыра, дзе пакояцца астанкі ўладкі. 10 красавіка літургію ў Свята-Троіцкім саборы ў Гайнаўцы таксама ўзначаліў мітрапаліт Сава ў саслужэнні свяшчэннікаў. Пасля багаслужбы і заўпакойнай паніхіды мітрапаліт Сава ў ніжняй бакавой царкве Свята-Троіцкага сабора асвяціў памятных дошкі ў гонар архіепіскапа Мірана і гайнаўскага свяшчэнніка айца Тамаша Леўчука, які два гады таму памёр пасля дарожнай аварыі. Памятныя дошкі былі ўстаноўлены вернікамі саборнага прыхода. Яны разам з вайсковымі, паліцыянтамі, прадстаўнікамі астатніх мундзірных службаў, гайнавянамі і прыезджымі мнагалюдна сабраліся на малітве. Яшчэ ў мінулым годзе гайнаўскія радныя прагала-савалі за названне скрыжавання з акружным рухам, што знаходзіцца непадалёк ад сабора, іменем архіепіскапа Мірана. Восенню Гімназіі ў Нарве было прысвоена імя архіепіскапа генерала дывізіі Мірана, адбылося асвячэнне школьнага сцяга з выявай архіепіскапа і памятнай дошкі ў гонар ўладкі. Цяпер гімназісты з Нарвы разам з настаўнікамі ездзілі ў Супрасль, каб памаліцца каля грабніцы ўла-

дыкі Мірана, за душу якога маліліся таксама ў цэрквах усёй Польшчы.

— Загінуў першы грамадзянін, прэзідэнт, многія знатныя асобы, загінуў наш іерарх, архіепіскап Міран і духоўныя іншыя веравызнанніў. Мы, людзі, гэтага не зменім, але можам перажываць і маліцца за загінуўшых, — сказаў мітрапаліт Сава ў пропаведзі ў Свята-Троіцкім саборы ў Гайнаўцы. Прыгадаў ён энергічнасць, а адначасна пакорлівасць ўладкі Мірана.

Вернікі, што выходзілі з сабора, а пасля сабраліся ў Гайнаўскім доме культуры, успаміналі архіепіскапа Мірана і гаварылі аб яго заслугах для Гайнаўкі. Асобы, якія лепш ведалі архіепіскапа, хвалілі свайго пастыра за цёплыню, дабрату і дапамогу парадамі і чулівымі словамі ў час жыццёвых выпрабаванняў і разнародных цяжкасцей. У ГДК была наладжана сустрэча з успамінамі аб архіепіскапе Міране, у ходзе якой адбылася прэзентацыя публікацыі гайнаўскага журналіста Аркадзя Панасюка „Бася, ці гэта не твой брат ляцеў у Смаленск?”. У выданні, якое нядаўна выйшла з друку, аўтар змяшчае аналіз падзей перад падарожжам у Смаленск, якое закончылася смерцю ўладкі, кароткі вопіс вы-

гледу архіепіскапа пасля катастрофы, выказванні людзей аб архіепіскапе Міране і чорна-белыя здымкі з дзяцінства, вучобы і ў галоўным з епіскапскай і ваеннай службы ў якасці ардынарый Войска Польскага. Хаця па сваім аб'ёме кніжка невялічкая, то змешчаныя ў ёй матэрыялы чытаюцца з вялікім зацікаўленнем. Аўтар стараецца трымаць чытача ў напружанасці.

— М'яне асабліва ўразілі адносіны ўладкі Мірана да мяне як да журналіста. Ён патрапіў крытычна выказацца аб маім артыкуле, а пасля пахваліць мяне. Я да сёння захоўваю э-мэйл з цёплымі словамі аб маёй кніжцы наконт абставін смерці свяшчэнніка з Нарвы напісаны архіепіскапам. Таму і паявілася патрэба напісаць нешта больш, чым артыкул, а кніжка атрымалася маленькай, бо было мала часу, каб яе напісаць, знайсці

спонсараў, а пасля надрукаваць яе да гадавіны, — сказаў Аркадзь Панасюк. Публічна падзякаваў ён святарам і свецкім асобам за дапамогу ў пераадоўванні цяжкасцей. Сабраныя ў ГДК паглядзелі кароткія фільмы аб архіепіскапе, успаміналі ўладку Мірана, гаварылі аб яго адносінах да жыхароў Гайнаўшчыны.

— Архіепіскап Міран быў перш за ўсё манахам, а епіскапскае аблачэнне і мундзір не прыкрылі яго манаскую вопратку, — заявіў настояцель Свята-Троіцкага прыхода, мітрафорны протаіерэй Міхаіл Негярэвіч. Успомніў ён словы ўладкі, якому пасля Вялікадня не хацелася ляцець у Смаленск, быццам прадчуваў, што чакае яго там нешта трагічнае на зямной дарозе.

— Архіепіскап быў вялікім чалавекам. Гайнаўка мае з каго браць прыклад і мае кім ганарыцца. У размове са мной архіепіскап сказаў: „Я цешуся, што мы вярнуліся да сваіх”, — гаварыў каталіцкі ксёндз Юзаф Пётр Паскробка з прыхода Узвышання Святога Крыжа ў Гайнаўцы (родам ён з Нарвы).

— Уладка Міран любіў дзяцей, маладзё і старэйшых асоб, палюбіў нашу зямлю і яе людзей. Архіепіскап вучыў цаніць сваю культуру, нацыянальную і праваслаўную тоеснасць. Для нас, маладых, быў выдатным чалавекам і настаўнікам, з якога мы можам браць прыклад, — сказаў гайнаўскі белліцэіст Пётр Давідзюк, прыслужнік ўладкі Мірана, які веў спатканне. Многім гайнавянам застанеца ў памяці архіепіскап Міран у белым аблачэнні, у якім служыў на Вялікдзень 2010 года, на некалькі дзён да трагічнай смерці.

Гадэвуш КУНЦЭВІЧ
Мірану Хадакоўскаму

Нарадзіўся ў Крыніцы
у пушчанскай хаце;

дарагі Міране —
будзем ўспамінаці.

Стаў служыць Ты Богу
у манаскай браціі;

дарагі Міране —
будзем ўспамінаці.

Быў пры бедных людзях,
пры хворым дзіцяці;

дарагі Міране —
будзем ўспамінаці.

Ляцеў Ты у Катывы
пакутных ўслаўляці;

дарагі Міране —
будзем ўспамінаці.

Згінуў пад Смаленскам,
там мусіў страдаці;

дарагі Міране —
будзем ўспамінаці.

У Супраслі спачыў Ты,
у вечнасці хаце;

дарагі Міране —
будзем ўспамінаці.

Роля асобы

Здаецца, ужо ніхто з даследчыкаў не адмаўляе таго факту, што роля асобы ў гісторыі — даказаная з'ява. Нават усе самыя вялікія сусветныя рэлігіі пацвярджаюць гэта сваім вучэннем. Заўсёды, калі нябесныя зоркі і зямныя катаклізмы аб'ядноўваюць свае разбуральныя энергіі ў канкрэтны час і ў адмысловым месцы і, здаецца, што паратунку ўжо няма ні чалавеку, ні ніякой іншай жывой істоты, з'яўляецца Нехта, і вырастае чалавецтва і ўсё свет ад жудаснай гібелі.

Беларусь. Краіна паміж Захадам і Усходам. Самае лепшае геаграфічнае месца на планеце. Ва ўмовах сённяшняй эканамічнай сістэмы можна жыць заможна толькі з гэтага факту. Мала таго, можна і ў палітычным пытанні стаць незалежнай фігурай — сама на сабе напрашваецца выснова, што менавіта Беларусь нясе на сабе звыш прызначаную Небам Місію яднання Захаду і Усходу. Але...

Вось і згадваецца тая роля асобы ў гісторыі. Для таго, каб нацыі выканаць сваю Місію, трэба як мінімум мець сваю народную Асобу. Менавіта яна, гэтая асоба, і можа здзейсніць тую місію. А калі асобы няма, то і місія застаецца не толькі няздзейснай, але і асмешанай.

Прыкладам Расія. На сённяшні момант яе нават назваць так язык не паварочваецца. Бо нічога расійскага там няма. Ёсць толькі пуцінскае. Пуцінскі закон, пуцінскі лад жыцця, пуцінскія жаданні. Непуцінская Расія — краіна з неверагоднымі звышмажлівасцямі да змены ўсяго свету да лепшага. Але вось гэтая роля асобы ў гісторыі... Замест Асобы прыйшоў Пуцін. І ўсё лягнулася. Менавіта Расія магла паспрыць дэмакратызацыі ўсяго кантынента. Не толькі постсавецкай прасторы, але і такіх краін як Іран і Кітай. Ды вось толькі усё пайшло наадварот. Пуцінская Расія не толькі не спрыяе, але з усяе сілы перашкаджае пабудове справядлівага, прыйсцёнага, дэмакратычнага ладу жыцця ўсюды, дзе толькі можа. І на Украіне, і ў Казахстане, і ў Беларусі. У гэтых краінах, дэмакратычны выбар

даўно саспеў. Грамадзяне гэтых краін не бачаць іншага шляху развіцця. Ім ужо даўно абрыдлі фальш, несправядлівасць, ідалапаклонства, іншыя непрыстойныя для чалавечай асобы праявы маладушніцтва і подласці. Але пуцінская Расія не дазваляе людзям у гэтых краінах назваць саміх сябе людзьмі.

У Казахстане зноў „перамог” на выбарах той, хто „перамог”. Нават прозвішча яго ўзгадваць не хочацца. Толькі адно да яго пытанне — няўжо яму не сорамна? Хіба сорамна. Казахі вельмі старадаўня нацыя, з неверагодна трывалымі традыцыямі прыйсцёнасці. Але што тычыцца сённяшняга кіраўніка, то яму Пуцін не дазваляе зысці з пасады. Актуальным паўстае пытанне — а навошта гэты Пуцін? Адаказ таксама ляжыць на паверхні — Прарокаў прысылае на зямлю Бог, а ілжэначальнікаў — хтосьці іншы.

Уявіце сабе, каб Ісус Хрыстос пакрыўдзіўся на тое, што яго нехта абражае, свайму Бацьку. Не, ён так не зробіў. Ён не толькі не паскардзіўся. Ён маліўся за гэтых паклёпнікаў. Ён адмольваў іх слабасці і непрыстойнасці. Бо быў Сынам Божым. Быў Сынам Праўды. Бо прыйшоў на зямлю выканаць сваю Вялікую Праўдзівую Місію. І выканаў яе.

Але каб ісці па шляху прыйсцёнасці і праўды, неабавязкова мець на сабе цяжар несправядлівага сваяцтва з Богам. Рэйган, Буш, другі Буш, Абама, Тэтчэр, Коль... Яны нікога не пасадзілі ў турму за тое, што нехта пра іх кепска сказаў... А вось у сённяшняй пуцінскай Беларусі за гэта ўзбуджаюць крымінальныя справы. Крымінальныя справы за абразу начальніка краіны. Няўжо гэты начальнік не хоча быць падобным на тых, хто не абражаецца? Да тых, хто моліцца за сваіх крыўдзіцеляў?

Відаць не хоча. А можа яму Пуцін не дазваляе? Бо Пуцін лічыць сваю атэістычную ролю асобы якраз у тым, каб кіраваць іншымі матэрыялістамі. Іншыя матэрыялісты ненавідзяць увесь свет, і Пуціна. Але падпарадкоўваюцца Пуціну. Бо іншы свет ненавідзяць больш.

Віктар САЗОНАУ

Вясна вясною...

У маёй хаціне разбзыкалася муха. Ператрывала зіму ў якімсь закутачку і цяпер, калі пішу гэтыя словы, лятае сабе то туды, то сюды, або дзесьці прысядзе нябачная, а то пад маім носам вырысоўвае экзальтаваныя рагізулькі. Ну вось і маем вясну! Я адчыніў акно — хай сабе ляціць, чортава насенне! Ды не, расселася на экране камп'ютара якраз на словы „вясна” ды пацірае лапкі. Быццам мае чым цешыцца! Быццам бы і я чакаю гэтай пары года з радасцю, ды ўсё ж са штораў меншым энтузіязмам. Ёсць такія, хто лічыць свой узрост не ў летах, а ў перажытых вёснах. Я не асмелюся на гэта — гэта надта балючая мерка прамінаючага жыцця. Бо з аднаго боку — вясна час надзеі, а з другога — чарговы крок да зімы. Толькі ці гэта разумее муха?

Яшчэ раніцай, калі ўключыў я камп'ютар, узляўся за парадкі ў агародзе. Якраз падрэзваў разбуялую елачку, якую гады таму пасадзіў каля вялікага каменя, як раскурлыкalisя журавы. Асабліва яны паяць — пранізліва! А гэты камень, жартачкі, важыў хіба з сорак кіло! З немай натугай дакаціў я яго ў агарод. Пад ім пахаваў нашых памерлых катой, што мелі на пашану і пры згодзе маіх варшавіцкіх сяброў іхнія прыгожыя імёны. Хтось, едучы самаходам праз вёску, нават не спрабаваў затармазіць, калі прабягалі вуліцу; не азірнуўся нават назад. А Олесь быў маім кампаньёнам усюды, нават у грыбах. А Даротка... Эх, калі я засыпаў ямку, у яе цяжарным жывоціку закалацілася жыццё ненароджаных кацянят. Тады таксама курлыкalis журавы.

А гэтую муху, ручаюся, затаіўку! Я такі запальчывы на маме. Умела яна, убачыўшы чалавечую бяздушнасць, у бясільным парыве фурый вырваць дрэвы з каранямі і зваліць горы. Вядома, толькі голасам. Бо ж вядома, кожны запальчывец ніколі не пакрыўдзіць ні чалавека, ні іншае стварэнне. Затое наш дом быў поўны жывінак, над якімі пазнуткаваўся чалавек: птушчак, коцікаў, ваўрака, сабачак, не лічыўшы жучкоў ці матылькі ўраваных з кароткай нявольні дзіцячых гульняў; каротка гаварыўшы — амаль усіх пасажыраў Ноевага каўчэга разбітага аб

скалы чалавечага невуцтва. Так, невуцтва! Бо гэта ў яго выніку чалавек бяздумны, а затым несвадомы сваёй бяздушнасці. Мама справіўшыся з кім трэба і з чым трэба, неадменна шкадавала свайго павальнага афекту. Прычым інтраспекцыя, якую рабіла на сабе, была непамерна глыбокай, мяркуючы да павярхоўных, на жаль, шкодаў, якія мама сваім слоўным гвалтам рабіла на чалавечай дурноце. Пасля цяжкіх пакуц густых сумненняў, не ведаючы, што яе грымотны гней быў, прынамсі для некаторых, ачышчальным як веснавая бура. Хоць была асобай з натурны вясёлай і з вялікім пачуццём гумару. Да сёння я ўсміхаюся на ўспамін яе свавольстваў, ніколі каб зласлівых. Ніколі таксама не пачуў я ад яе благага слова аб іншым чалавеку. Людзі з радаснымі душама — наскрозь прыгожыя. Ды паколькі іх характэрна пазбаўленае цёмнага абрысу, цяжка яго прыкмеціць. А калі нават яго заўважым, дык найчасцей запозна, каб асабіста ім за яго падзякаваць.

Тым часам муха, вось і маеш, села на шкельцы маіх акулараў! Затаіўчы яе — не затаіўчы? Будызм, які гаворыць аб патрэбе асаблівай уражлівасці для ўсялякага жыцця, не таму адводзіць ад забівання, што вынікае гэта з яго дагматычнага ўшанавання ўсіх істот, хай і тараканаў, а таму, што абанірае свой вялікі светлагляд на фундаментальны прынцып кармічнай стрыманасці, які гучыць так: „Не забівай, не крыўдзі — спыні блазую карму! Ды спачатку спазнай сваё невуцтва. А калі зразумееш, чым яно ёсць, глянь яшчэ раз у сябе самога, і скажы, што значыць: устрымацца? Не бойся — ты пытаешся, ты адказваеш. Гэта і ёсць карма”.

Так і дайшоў я да гэтага тут скажа і ўжо меў намер паставіць апошняю кропку, калі муха, маючы дзесьці правільны пунктуацыі, паставіла яе за мяне. А хутчэй... на мне — гэта значыць на шкельцы акулараў. Ну, вясна вясною, ды без пераборшчвання — муха, з хаты прэч! Такая яе карма маць...

Міраслаў ГРЫКА

Вачыма еўрапейца

Сесія на фоне стукача

Гэта можна было прадбачыць на аснове арыфметычна-палітычнай калькуляцыі. Падляшскі маршалак Яраслаў Дважанскі застаўся на сваёй пасады. Аднак, на маю ацэнку, спосаб і атмасфера, у якіх дайшло да галасавання за яго адкліканне, пакідае шмат прыкрага прысмаку. Я здзіўляўся ўжо ў „Вачах”, што маршалак (ГП) сам не падаў у адстаўку ў сувязі з афёрай вакол конкурсу на пасады ў Маршалкоўскай управе і трэба было, каб апазіцыя (ПіС) падала заяву на яго адхіленне ад улады. Прыгадаю толькі, што ўсё адбылося пасля таго, як пракуратура ў Ольштыне прад'явіла м.інш. маршалку абвінавачанні ў гэтай справе. Сесія, у час якой прагаласавалі за гэтай заявай, была жалюгоднай. Пачалося ад

счэпкі ў час прымання парадку пасяджэння. Апазіцыі не далі шанцу ўзяць голас, хоць было прынятае прад увагу выступленне маршалка.

— Дыскусія на гэтую тэму была ўжо месяц таму. Быў я тады ў вашым распараджэнні аж да выкарыстання ўсіх пытанняў, — блакаваў дыскусію маршалак Дважанскі.

— Мусім мець магчымасць выказаць сваю пазіцыю адносна новых фактаў, якія мае прадставіць маршалак, — давала адпор апазіцыі з клуба ПіС.

Шэф гэта клуба Дарыюш Пянткоўскі заявіў нават ужо перад выхадам усяго клуба з залы перад галасаваннем: „Вы рыхтуеце ліч. Гэта замардызм”.

Ля крыніцы блакавання публічнага, другога абмену думкамі на тэму адклікання маршалка стала пытанне „выпушчанае” бела-стоцкім дадаткам да „Выбарчай газеты” некалькі дзён да сесіі. Вось у Маршалкоўскай управе ў студзені 2008 г. была прынята на працу пані М. Абылося гэта амаль пару дзён да адклікання з пасады маршалка Пянткоўскага. Тут конкурсе падрыхтавала яшчэ ка-

манда кааліцыі ПіС-ПСЛ; на працу пані М. трапіла ўжо пры кіраўніцтве цяперашняй кааліцыі ГП-ПСЛ. Працавала яна тут толькі пару месяцаў. Сама звольнілася з працы. Вясной мінула года сярэд агентай, якія ад Цэнтральнага антыкарупцыйнага бюро ў Маршалкоўскай управе правяралі дакументацыю, звязаную з пазнейшымі абвінавачаннямі ольштынскай пракуратуры, паявілася таксама пані М. Кажуць, што прымала яна ўдзел таксама ў дэбатыванні працаўнікоў управы, а дэпутатамі кіраваў яе муж. Артыкул на гэтую тэму ў „Выбарчай”, які ў выступленні ў час прэс-канферэнцыі і апошняй сесіі сейміка маршалка Дважанскага адназначна намякалі на тое, што пані М. была г.эв. „кратом” — стукачом, упушчаным у апошняю хвіліну ПіСам, каб знайсці кампрамат на Грамадзянскую платформу. Адзін з таямнічых маршалкоўскіх размоўцаў-чыноўнікаў нават заявіў „Выбарчай”: „Гэта выглядае на тое, што ЦАБ у час, калі ПіС страціў уладу ў ваяводстве, усадзіла да нас свайго „кратом”, хоць бы для таго, каб усталяваць падслуховую прыладу” [??? — М. Х].

Маршалак Дважанскі сказаў: „Я прыняў на працу гэтую паню ўведзены ў зман сваім папярэднікам”.

І быццам бы рыкашэтам у кантэксце заявы на сваё адкліканне дадаў, падаючы таксама адпаведную заяву ў пракуратуру: „Прытым у конкурсе дайшло да відавочнага парушэння закону”.

Нядобра (непрыгожа) стала, што ГП у час дыскусіі ў справе адклікання маршалка Дважанскага не дала права на голас ПіСу і вытлумачэнне былому маршалку Пянткоўскаму таго, як дайшло да паніжэння конкурсных патрабаванняў, дзякуючы чаму пані М. трапіла на працу ва ўправу. З журналісцкага пункту гледжання цяжка выявіць, ці фактычна пані М. была стукачом. Мне, аднак, здаецца, што калі яна пачала працу ў ЦАБ і некалькі месяцаў пазней дайшло да правяркі гэтым бюро Маршалкоўскай управы, не павінна быць яна несправядна ўключанай у расследаванне, якое вёў яе новы работаўца ў адносінах да яе папярэдніка.

Мацей ХАЛАДОЎСКІ

З акон пезда, што едзе з Бельска ў Чаромху, за Леўкамі паказваюцца сіне-шэрыя сілуэты нетыповых для нашага краявяду буйнапрамысловых збудаванняў — так паўстае гордасць Арлянскай гміны, гордасць яе вайта Пятра Сэльвесюка — завод фірмы ІКЕА. У вельмі агульным абрысе нагадвае ён карабель або храм са званіцай... Злажу з цягніка на прыпынку Падбелле. Тут таксама навізна — няма ўжо будынка чыгуначнай пачакальні, заміж яго толькі нядаўна расплянтаванае пустое месца. Іду ў Кошкі. На чыгуначным пераездзе, па якім пралягае дарога з Кошак у Падбелле і Дубяжын, сляды змагання колаў грузавіка з чыгуначным палатном; глыбокія каляіны амаль краваюць шпалаў, крышку не хапіла, каб тыя шпалы задзерці разам з рэйкамі.

Вёска Кошкі выглядае даволі прыстойна, хаты тут задбанія, ужо на новы лад, шмат з іх абабіты модным сайдынгам. Пасярэдзіне вёскі групка вяскоўцаў; выглядае, што чакаюць аўтакрамы. Аднак не ўсе, некаторыя чакаюць ветэрынара, які мае вакцынаваць жывёлу. Заводжу гутарку пра суседняе новае, пытаю, ці ўжо адчуваюць яго суседства. На працу ў Ікеі стаў дагэтуль толькі адзін жыхар Кошак, пецярных запісалася ахвотнымі; больш ахвотных няма, бо ў вёсцы асталіся ўжо толькі пенсіянеры. На будове працуюць галоўным чынам уласныя рабочыя тых фірм, што ўзводзяць фабрыку. Пытаю, ці ў вёсцы ўзбудзіў рух грузавікоў. А як жа, ездзяць, бо фірма прапісана менавіта ў Кошках і здараецца, што несвядомыя шафёры едуць у вёску. А фабрыка ж за вёскай і трэба тымі грузавікамі завярнуцца назад, і то не на надта шырокай тамашняй вуліцы. Вось адзін з грузавікоў заехаў завярнуцца аж на чыгуначны пераезд, стаў там гразнуць і патрэбная была дапамога вяскоўцаў, каб яго адтуль выцягнуць; ад гэтага змагання і астатлія згаданыя раней каляіны. Шчасце, заяўляюць мае суразмоўцы, што ў той час не ехаў тудою пезд. Пытаю яшчэ пра знесены будынак пачакальні. Раскідалі яго ў грыбны сезон, цэгла была добрая і яе забралі на будову нейкага беластоцкага касцёла.

За Кошкамі ад асфальтоўкі ў бок Пашкоўшчыны адыходзіць раўчак, акурат у напрамку скрыжавання бельска-кляшчэлеўскай шашы з дарогай з Тапчыкал у Падбелле. Менавіта побач гэтай дарогі, з боку Падбелля, расце тое новае, стаіць там абоз грузавікоў, побач яго няспынна праязджаюць то ў адзін, то ў другі бок іншыя грузавікі. Ідучы берагамі раўчак, слухаю канцэрт вакальнага майстэрства птушак пад акампанемент гулу машын ад будаўнічай пляцоўкі.

Падыходжу бліжэй будовы, праціскаюся між грузавікамі, шчоўкаю здымаю. З-за спіны чую голас з кабіны:

— Czy pan będzie o tym pisał?

З кабіны выходзіць шафёр і прадаўжае:

— Napisz pan, że wójt Orli jest nie w porządku. Zabiera nam kilometry. A z kilometrami zużywamy paliwo, wytwarzamy zbędne spaliny, zużywamy drogi. Bo nie ma nigdzie drogowskazu do tej budowy ani innej tablicy informacyjnej.

І разгортвае перада мною піскульку, на якой адрас гэтай Ікеі: „Orla, Koszki 90”. І паводле яго многія шафёры едуць менавіта ў Орлю і даведваюцца там, што будова ў зусім іншым месцы.

— Panie, wszędzie piszą i mówią, że ten wójt jest bardzo mądry, ale tak nie jest. My jego przeklinamy za ten bałagan, a on nic. Na tej drodze do Orli jest mostek o nośności mniejszej od wagi naszych ciężarówek. Gdyby przed nim stanął policjant, to by się nie dało przejechać, i zawrócić też by się nie dało. I co? Wystarczyłoby w Bielsku umieścić informację o dojeździe na budowę...

Тэкст і фота Аляксандра ВЯРБІЦКАГА

САН-ФРАНЦЫСКА Ў КОШКАХ

Ашарашыў мяне чалавек, бо ж не хацелася мне верыць, што такі кемлівы вайт мог дапусціць нейкі недагляд. І з гэтым заклапочаннем падаўся я ў чарговую, суседнюю з будовай, вёску, у Тапчыкалы. Там, у пачатку вёскі, стаялі дзве жанчыны з мужчынам, усе пажылыя, прадаўжалі размову, завязаную ў час пакупак з нядаўна ад'ехаўшай аўтакрамы. І ў іх я пацікавіўся, што новага ў вёсцы ад новай будовы...

Паклалі асфальт ад вёскі да шашы, да будовы. І яшчэ маюць ад тае будовы пракласці асфальт аж у Кнарыды. І ветку ад чыгункі пракласці маюць да заводу. Толькі не гэтыя камунікацыі істотныя жыхарам Тапчыкал. Іхні боль, гэта дарога ад іхняй вёскі ў Орлю.

— Там наша царква, наш лекар, нашы крамы, наша гміна. Ад усіх вёсак у Орлю асфальт, толькі ад нашай няма, не можам яго ў вайта дапрасіцца.

Гэтая справа мне не новая. Пяць гадоў таму быў я ў Тапчыкалах і тады таксама тая дарога найбольш хвалявала тамашніх жыхароў. І кінуў я маім суседнікам заўвагу:

— Калісь вайт Іванчук будаваў навокал дарогі, а вашу вёску ён заняўбаў.

— О, Іванчук быў добрым вайтам, ён дбаў пра людзей. А гэты, што цяпер, нічога не дбае.

— Можна ён занадта заняты справамі фабрыкі, не мае часу, — прабаваў я тлумачыць цяперашняга вайта.

Панаракалі яшчэ тапчыкалцы на ўсё тое, на што наракаюць пажылыя людзі і ў іншых мясцовасцях. Паінфармавалі яны яшчэ мяне, што з Тапчыкал на працу ў новую фірму не стаў ніхто. А ў вёсцы мо сем ці восем вонкавых рабочых наймае кватэры. Заглянуў я і на апальную дарогу ў Орлю; выглядае яна як дарогі на горных перавалах — у жолабе яна, без равоў на абочынах. У дажджавую пару там можа быць рэчанька з берагамі роўная...

З Тапчыкал падаўся я ў чарговую вёску, што ў суседстве новай фабрыкі — у Спічкі. Дарога паміж гэтымі вёскамі пралягае па ўзвышшы, высокім водападзеле між Арлянкай і Бelay, па ёй амаль ніхто не ездзіць і за яе ніхто і не хвалюецца. У Спічках, пры расхадных дарогах у Вульку і Орлю, пяць гадоў таму расла магутная таполя; цяпер ад яе астаўся толькі шырокі пень. У цэнтры вёскі дзве будыніны з шыльдамі пажарнай каманды, але іх выгляд паказвае, што і са Спічкоў не набіраецца многа ахвотных на працу ў суседстве. А пагутарыць там з нікім мне не ўдалося, бо ўжо не было нікога на вуліцы; відаць, усе аўтакрамы ўжо праз вёску пераехалі. На канцы вёскі хата з салтысоўскай шыльдай, але

на брамцы чарговая шыльдачка з інфармацыяй, што за ёю баявіты сабака, і я рашыў пакінуць Спічкі недаінфармаваным.

За вёскай, побач дарогі ў Леўкі, пабачыў я трох сялян і зайшоў да іх, пацікавіўся, што яны мяркуюць пра суседняе новае.

— Хіба больш будзе ад гэтага турбот, чым карысці, — пачуў я. — Вось учора глядзеў я на мясцовым бельскім тэлеканале выступленне бурмістра Беразаўца, які паведаміў, што ў новай завод будзе штогод прыезджаць дзвесце пяцьдзесят тысяч грузавікоў.

— Ноччу чуваць у вёсцы сігналізацыю задняга ходу працуючых на будове машын.

— І смурод напэўна нейкі пойдзе, як рушыць вытворчасць.

— А калі на ўзвышшы паставяць яшчэ ветравыя электрагенератары, то ўсе буслы адляцяць адгэтуль.

— А мо хто з вашай вёскі стаў на працу ў новай фабрыцы? — спытаў я.

— Ніхто. Мой сын цікавіўся, але давалі яму тысячу златаў, то і кінуў.

— Гэтую фабрыку будуць капіталісты не для нас, але сабе. Прышлюць сваіх дырэктараў, каб грошы адсколь дзерці.

Вяртаюся ў напрамку чыгункі і мяне таксама наведвае думка, што цяпер фабрыкі будуць здалёк ад дзелавых цэнтраў, там, дзе танная сыравіна і танная рабочая сіла, зберагаючы пры нагодзе сваё, прадпрымальнікаў, асяроддзе ад шкоднага ўздзеяння прамысловасці. Іду ўздоўж чыгункі. Ад прыпынку Леўкі ў напрамку Бельска-Падляскага яшчэ не зарасла сцежка, па якой калісь калясілі веласіпеды. Наганяе мяне таварны пезд у напрамку Бельска; цягнуць яго дзве „стонкі”. Прыглядаюся, як працуюць шпалы — выгінаюцца яны пад цяжарам вагонаў як трамплін. Заглядаю на пуць — шмат шпал ужо не павінна выгінацца, моцна яны спаранелья і мабыць рэйкі ўжо не абапіраюцца на іх, а на суседнія, здаравейшыя; хто ведае, калі рэйкі зусім страцяць апору...

На пераездзе перад элеватарам пакідаю чыгунку і іду Кляшчэлеўскай вуліцай да яе скрыжавання з Белаўскай. Там з кляшчэлеўскага боку ёсць запрашэнне ў краму Kaufland, з боку Бельска запрашэнне купіць вугаль у фірме Energo; пра Ікею маўчок...

* * *

Вярнуўшыся ў Беласток, ляляна званаю арлянскаму вайту Пятру Сэльвесюку і расказваю пра пачутыя мною нараканні з надзеяй зацікавіць яго выпраўленнем недахопаў. Але, паводле вайта, недахопаў у яго няма. У Тапчыкалах,

паводле яго, ёсць дзве ці тры асобы, якія наракаюць заўсёды. Шафёры ж павінны карыстацца бартавой навігацыяй, а да пісаных у іхніх паперах адрасоў ён не мае ніякага дачынення. Прабую намякнуць, што тыя шафёры разбіваюць дарогі на тэрыторыі гміны, але ў адказ чую, што яны разавы, і гэтым ён не думае хвалявацца. І ўжо вельмі нервова пачынае павучаць мяне, каб я заглянуў у Грэдалі, дзе ўсе яго хваляць ды каб я заняўся сваёй, а не ягонай гмінай, якая першай уводзіць беларускую мову ў афіцыйнае карыстанне...

Усё ж такі ўдалося мне пачуць і крыху канкрэтаў. Апальная дарога з Тапчыкал у Орлю з'яўляецца павятовай дарогай і гміне складана ўплываць на яе стан. Паведаў я, у паляпшэнне дарогі трэба ўключыцца гміне, у якой таксама не хапае сродкаў. Але вайт Пётр Сэльвесюк запэўніў мяне, што яшчэ ў бягучай каўчэўскай дарога з Тапчыкал у Орлю атрымае належны выгляд. Ад новага заводу будзе таксама пракладзена новая дарога ў напрамку Кнарыд; будзе гэта ваяводская дарога, якая праляжа на вонкі Падбелля, Дубяжына і Мокрага і каля Кнарыд выйдзе на кругавую Бельска.

Але да таго часу грузавікі — нават з навігацыйнымі ўстаноўкамі, але з прастанароднымі шафёрамі — могуць калясіць па Парцаве, Орлі, Пашкоўшчыне ці нават Тапчыкалах, як вакол Залатых варт Сан-Францыска. Апошні горад прыгадаў мне нядаўні гіт братоў Гольцаў: *Tam gdzie dzisiaj jest ściernisko, jutro będzie San Francisco* — акурат як на полі між Кошкамі і Спічкамі. Бо вайт Пётр Сэльвесюк лічыць сябе бездакорным, не патрабуючым вонкавых заўваг, збаўцам Арлянскай гміны, будаўніком карабля-каўчэга, які выратуе ягоную гміну ад глабалізацыйнага патоку. І перад яго абліччам, як перад абліччам Ноя, ніякі Хам, асабліва з вонкавай гміны, не мае права „вмешвацца во внутренне дела Советского Союза”. А калісь-калісь найслаўнейшы багдадскі халіф Гарун ар-Рашыд пераапраўнаўся ў прастанародную вопратку і інкогніта хадзіў па базары, цікавячыся, што думаюць простыя людзі...

Выбіраючыся ў дарогу я думаў заглянуць у Грэдалі, але ж велічнае новае пацягнула мяне акурат у другі бок; не давялося мне такім чынам паслухаць згаданых арлянскім вайтам пахвал у яго адрас. Але калісь я быў у Шымках, што ў Міхалоўскай гміне, і тамашнія вяскоўцы адмовіліся гаварыць пра свае актывальныя справы:

— Бо калі вайт даведаецца, што мы ў сапраўднасці думаем, то нам будзе буда!

Па гарачых слядах

Ужо ў першым квартале 2011 года білеты за праезд аўтобусам ПКС падаражалі. А ці паслугі для пасажыраў паправіліся?

Я часта езджу ПКСам з Новага Ляўкова ў Беласток цераз Міхалова. Раніцай у суботу і ў нядзелю з Ляўкова ў Беласток аўтобусы ПКС не ездзяць. Хто там лічыцца з пасажырамі?

У другой палове сакавіка гэтага года ПКС падрыхтаваў такі сюрпрыз. Аўтобусы перасталі спыняцца ў Беластоку за скрыжаваннем з кругавым рухам па вуліцы Браніцкага і алеі Пілсудскага. Гэта ж прыпынак у цэнтры горада! Дагэтуль было ім можна, а чаму зараз раптам не?

Пра пасажыраў фірме ПКС трэба клапаціцца. Прадасце больш білетаў, будзе больш грошай. Асабліва цяпер, калі ёсць столькі прыватных пасажырскіх перавозчыкаў.

І яшчэ. Вось 26 сакавіка г.г. ПКС пінфармаваў пра чарговае павышэнне з 1 красавіка цэнаў білетаў на 14 працэнтаў. (яц)

Не ўдалося...

21 сакавіка вечарам 25-гадовы жыхар Гайнаўкі паспрабаваў абакрасці заязны дом у Гайнаўцы. На месцы злачынства засталіся яго паліцэйскія. Быў у нецвярозым стане. У час праверкі алкаметра функцыянеры выявілі 1,3 праміля алкаголю ў выдыханым паветры. Аказалася таксама, што гэта яго другі ўзлом у той жа будынак. Некалькі дзён раней злодзеяў украў адтуль тры тэлевізары і два насценныя гадзіннікі. Частку ўкрадзеных прадметаў паліцэйскім удалося вярнуць. Зараз справай займаецца суд. (УС)

АБ'ЯВЫ

КАФЕДРА БЕЛАРУСКОЙ КУЛЬТУРЫ

Філалагічны факультэт
Універсітэта ў Беластоку
запрашае на

**Беларускія чацвяргі
інтэрдысцыплінарны
канверсаторый**

Алесь АРКУШ

**Пра сучасную
беларускую
літаратуру**

14 красавіка, пачатак у 17.00,
вул. Лінярскага 3, зала 1Б

**Універсітэт у Беластоку
Універсітэцкая бібліятэка
Таварыства прыяцеляў
Гайнаўкі**

ЗАПРАШАЮЦЬ НА СУСТРЭЧУ

**з Яўгенам Кабатцам
і на мастацкую выстаўку
Віктара Кабаца
„Белавежская пушча
— ікона прыроды“
Яна Кабаца
„Сакральная архітэктура“**

**19 красавіка 2011 г.
(аўторак), гадз. 17.00
Выставачная зала
Універсітэцкай бібліятэкі
ў Беластоку
вул. М. Складоўскай-Кюры, 14А**

Здабыць еўрапейскія сродкі для Пушчы

Тэкст і фота
Міры ЛУКШЫ

Падляшскія парламентарыі дэпутат Сейма Роберт Тышкевіч (Грамадзянская платформа) і Владзімеж Цімашэвіч (незалежны сенатар) падрыхтавалі праект Ураўнаважанай праграмы развіцця рэгіёна Белавежская пушча. — Белавежская пушча з'яўляецца прыродным аб'ектам асаблівага значэння для Польшчы і Еўропы. Мусіць быць захаваная ў якасці найбольшым абсягу. Гэты абвязак ляжыць на дзяржаўных органах і мясцовых самаўрадах. Дзеля паспяховага ахоўвання Пушчы неабходна трываць перабудова эканамічных і сацыяльных умоў жыцця ў рэгіёне, — даказвалі ў час прэзентацыі свайго праекта парламентарыі 5 красавіка ў Беластоку. — Толькі дзякуючы цывілізацыйнаму развіццю, стварэнню рацыянальных прыцяпаў і ўмоў функцыянавання ў прыродным, гаспадарчым і грамадскім плане, асабліва на тэрыторыі Гайнаўскага павета, можна з поспехам ахоўваць Белавежскую пушчу і здабыць адабрэнне для аховы з боку ўсіх партнёраў, між іншым экалагічных асяроддзяў і мясцовых грамадстваў. Праграма была б фінансавана з еўрасаюзнай праграмы Развіццё ўсходняй Польшчы пасля 2014 года, велічынёй у пару дзесяткаў мільёнаў еўра.

— Еўрапейскія сродкі прыцягнуць новыя інвестыцыі ў рэгіён, — мяркуе Роберт Тышкевіч. — Адною з мэт праграмы з'яўляецца прыцягненне інвестыцый да гэтага абшару. Тэрыторыю пад такія інвестыцыі трэба належна падрыхтоўваць. Як ні дзіўна, няма на нашай зямлі, чыстай тэрыторыі санаторыя. Белавежскую пушчу трэба дастасаваць да патрабаванняў аховы асяроддзя. Рэгіён не будзе забруджваць пушчы. Праект не можа быць рэалізаваны без голасу мясцовых грамадскасцей. Нашы дзеянні былі б шматграннымі і працяглымі. Дастасаванне рэгіёна Белавежскай пушчы да патрабаванняў аховы асяроддзя заключалася б у пабудове каналізацыйных сетак, добраўпарадкаванні адыходаў і выкарыстанні аднаўляльных крыніц энергіі. Падтрымваліся б інвестыцыі між іншым у турызме, папраўлена была б сетка дарог, падтрымваліся б навуко-

выя даследаванні, адукацыя і прамоцыя, паслугі і перапрацоўчая прамысловасць.

Сенатар Владзімеж Цімашэвіч падчас прэзентацыі заўважыў, што часта прадстаўнікі нашага самакіравання хваляць захвоўванне Белавежскай пушчы на беларускім баку мяжы, а на яго думку гэта блэгі прыклад:

— Меў я нагоду не раз наведваць беларускую частку Белавежскай пушчы. Бачыў пракладзеныя там асфальтавыя дарогі. Дырэктар парку казаў, што ў іх ёсць мільён кубаметраў сыравіны, прызначанай для апрацоўкі. Бачыў я вялізнае дрэваапрацоўчае прадпрыемства, што працуе выключна на сыравіне з пушчы, на елі. Ведаю пра паляванні, якія арганізуюцца ў беларускай частцы Белавежжа. У нас трэба шукаць метадаў, якія паправаць стандарты аховы пушчы, а адначасова памогуць людзям, якія пражываюць на яе тэрыторыі. Шкадую, што самаўрады не пагадзіліся ў мінулым годзе на невялікае пашырэнне Белавежскага нацыянальнага парку. Праграма, якую прапанавала Міністэрства асяроддзя, была талковым кампрамісам (гміны мелі атрымаць 75 мільёнаў злотых). Памылкай міністэрства было тое, што націскала яно на завяршэнне размоў у час выбарчай кампаніі, калі ніхто не хацеў браць на сябе супярэчлівых рашэнняў. Людзей, пражываючых вакол пушчы, абвінавачваюць у тым, што не разумеюць аховы прыроды. Гэта выклікае іх раздражненне, бо гэта няпраўда. Няўрадавыя арганізацыі падалі ў сейм праект, які адымае самаўрадам права на ўдзел у вырашэнні аб узнікненні нацыянальных паркаў. У гэты момант маем дачыненне з канфрантацыяй і ўсё ідзе ў блэгім напрамку. Мы хочам заахваціць усіх да пошукаў паразумення. Неабходныя пашырэнныя кансультацыі з мясцовымі самаўрадамі і няўрадавымі арганізацыямі. Прапанаваная нам праграма мае памагчы выйсці з тупіка. Дэпутат Тышкевіч размаўляў на гэтую тэму з міністрам рэгіянальнага развіцця Альжбетай Бянькоўскай і наша ідэя сустрэлася з пазітыўным успрыняццем. А я гэтае пытанне буду прапанаваць у Бруселі ў размовах з ка-

місар па справах асяроддзя.

— Дыскусіі, напэўна, будуць бурлівыя, — у гэтым упэўнены дэпутат Тышкевіч. — Ды магчымаць атрыманне пару дзесяткаў мільёнаў еўра павінна разбудзіць ва ўдзельніках спрэчак дух супрацоўніцтва. Асабліва таму, што гэтыя грошы маюць служыць не толькі людзям, але і самой пушчы. Сваю прапанову кіруем таксама навуковым цэнтрам, няўрадавым арганізацыям і іншым установам.

75 мільёнаў злотых з Нацыянальнага фонду аховы асяроддзя і воднай гаспадаркі ў рамках Белавежскай праграмы развіцця прапанаваны былі ў 2010 годзе міністрам асяроддзя пушчанскім самаўрадам Гайнаўскага павета ўзамен на згоду на пашырэнне Белавежскага нацыянальнага парку. Аднак праграма не рэалізавалася — гмінныя рады не далі згоды. Да 2012 года будуць прапанавана меншыя грошы — на экалагічныя інвестыцыі: агулам 11 мільёнаў злотых з Нацыянальнага фонду аховы асяроддзя. 6 мільёнаў маюць давацца на тры гміны: вясковую Гайнаўскую, Белавежскую і Нараўчанскую. Наступныя 5 мільёнаў у якасці пазык маюць быць для дзесяці самаўрадаў Гайнаўскага павета — грошы маюць быць даступныя без нейкіх асаблівых умоў: гміны маюць падаць свае праекты ў ваяводскі фонд.

Новай праграмай развіцця рэгіёна Белавежская пушча можа пакарыстацца прынамсі 10 адзінак мясцовага самакіравання, гэта датычыць галоўным чынам абшараў, дзе пражываюць беларусы — у Нараўцы, Чыжах, Дубічах-Царкоўных, Кляшчэлях. Праграма павінна стаць адным з прыярытэтаў праграмы Еўрасаюза, накіраванай на развіццё ўсходняй Польшчы ў 2014-2020 гг.

Стараста Гайнаўскага павета Уладзімір Пятрочук: — Нельга параўноўваць гэтыя праграмы — першая абмежаваная да магчымасці Нацыянальнага фонду, да пару дзесяткаў мільёнаў злотых, а тут гаворка пра дзесяткі мільёнаў еўра. Трэба будзе людзям паказаць, што ўжо зроблена, што ёсць грошы, што паправаць стандарты жыцця. Трэба будзе гаварыць не толькі з прадстаўнікамі самаўрадаў, трэба будзе гаварыць з людзьмі, сустракацца па вёсках.

Тэкст і фота Мацея ХАПАДОЎСКАГА

Партнёрства — дэкаратыўны элемент?

Злева: Мацей Жыўна, Роберт Тышкевіч, Аляксандр Мілінкевіч, Марцін Рэмбач, Ежы Нікітаровіч

Будучыні Усходняга партнёрства (УП), асабліва ў кантэксце польскага прэзідэнцтва ў Еўрасаюзе, прысвечана была дэбата сарганізаваная ў Бібліятэцы імя Е. Гедройца Універсітэта ў Беластоку Таварыствам „Amicus”, якое займаецца прапагандаваннем інфармацыі аб еўрапейскай супольнасці. Гаварылася аб шанцах, якія дае гэтая польска-шведская праграма, ініцыяваная ў 2008 г., але таксама аб яе недахопах.

Прыгадаем, што Усходняе партнёрства (праграма распараджаецца 600 мільёнамі еўра; да гэтага даходзяць сродкі з міжнародных фінансавых устаноў) накіравана ў Армэнію, Азербайджану, Беларусі, Грузію, Малдове і Украіне. Галоўнай мэтай праграмы з’яўляецца прыцягненне гэтых дзяржаў у сферу ўплываў ЕС. У беластоцкай дэбаце ўдзельнічалі падляшскі ваявода Мацей Жыўна, віцэ-старшыня сеймавай камісіі замежных спраў Роберт Тышкевіч, лідар грамадскага руху „За свабоду” Аляксандр Мілінкевіч, рэктар УуБ Ежы Нікітаровіч ды Марцін Рэмбач, старшыня няўрадавай арганізацыі Цэнтр грамадзянскай адукацыі Польшча-Беларусь.

Яшчэ да спаткання „Ніва” паставіла некалькі пытанняў аднаму з лідараў беларускай апазіцыі Аляксандру Мілінкевічу.

„Ніва”: — Як у цяперашні час, некалькі месяцаў пасля прэзідэнцкіх выбараў, маеца справа з праеўрапейскімі настроймі ў Беларусі?

Аляксандр Мілінкевіч: — У час дыялогу з рэжымам Аляксандра Лукашэнкі, які быў крытыкаваны, ды меў таксама шмат добрых бакоў, праеўрапейскія настроі вельмі ўзмацніліся. Перад выбарамі аданялася, што 44 адсоткаў грамадства хацела, каб Беларусь апынулася ўжо заўтра ў Еўрасаюзе. Цяпер, пасля вялікай прапаганды ў дзяржаўным тэлебачанні, гэтага чакаюць нейкія 36 адсоткаў. Шмат у гэтых настройх залежыць ад прапаганды СМІ, асабліва электронных.

— Ці ідэя Усходняга партнёрства з’яўляецца добрым інструментам у фармаванні гэтых настройў?

— Яно з’яўляецца адным з інструментаў. Не скажу, што найважнейшым, адзіным і паспяховым. Гэта быў шанец. Лукашэнка зразумеў, што УП можа даць грошы, бо так па-калгаснаму думаў. Гэта быў шанец на наладжанне кантактаў няўрадавых арганізацый ці моладзевы абмен, генеральна на пашырэнне еўрапейскасці ў Беларусі.

— Успамінаеце, што шанец такі быў. Ці, мабыць, ужо яго няма?

— УП у беларускім кантэксце апынулася пад вялікай пагрозай. Чаму я быў і ёсць за пашырэннем дыялогу Беларусі з Еўрасаюзам? Даваў ён шанец на двухвектарную палітыку, з Еўрасаюзам, а не толькі з Расіяй — такая палітыка з’яўляецца небяспечнай з эканамічнага і незалежнаскага пункту гледжання. Лукашэнка можа вельмі хутка адысці, і то па розных прычынах. Тады палітычныя эліты, якія застануцца, будуць мусілі вырашыць аб геапалітычным напрамку Беларусі.

— Якія шанцы дае польскае прэзі-

дэнцтва ў ЕС на развіццё адносін з Беларуссю?

— Польшча шчыра і глыбока зацікаўлена ў тым, каб Беларусь была незалежнай дзяржавай, добрым суседам і еўрапейскай краінай.

У час размовы з журналістамі Аляксандр Мілінкевіч спаслаўся на бягучую сітуацыю ў Беларусі:

— Цяперашняя сітуацыя — небяспечная калі гаворка пра незалежнасць Беларусі. Мусім памятаць, што змагаемся не толькі з дыктатурай, але і за тое, каб нашая дзяржава была самастойнай і мела шанцы на еўрапейскі шлях. Адносіны з ЕС амаль няма, а ў Еўрасаюзе няма сур’ёзных інструментаў, каб паўплываць на сітуацыю ў Беларусі. Дамінуюць уплывы Расіі, якой адпавядае сітуацыя Беларусі як расійскай правінцыі, тое, каб быў сур’ёзны вайсковы саюз, каб прыватываць найлепшыя беларускія прадпрыемствы. Расія хоча дамінаваць і гэта найбольшая небяспека, бо палітвязні раней ці пазней будуць выпушчаны, хоць, мабыць, адбудзецца гэта шляхам гандлю за дэмакратыю, што прыкрае.

Дэбату пачаў Роберт Тышкевіч заявай: — УП з’яўляецца перш за ўсё першым ад гадоў інструментам, які прыцягвае краіны Усходняй Еўропы да ЕС.

Як сказаў, сродкамі гэтага прыцягвання з’яўляецца м.інш. прапанова для пасцёркі краін УП наконт пашырэння зоны вольнага гандлю ці адмянення абмежаванняў у візавым руху:

— УП патрэбнае Еўропе і еўрапейцам ды грамадзянам гэтых пасці дзяржаў. Свабода перасякання межаў гэта сёння адна з найважнейшых свабод. Польшча ў натуральны спосаб зацікаўлена грамадскім трансферам.

Прытым адзначаў:

— УП мае характар міжурадавай дамовы. Мае служыць фінансавай і эксперцкай дапамогай дзяржавам, якія хочуць мадэрнізаваць сваю юрыдычную сістэму. У гэтым плане перадавікамі становяцца Грузія, Малдова і Украіна. Беларусь вядзе г.зв. ажыўлены дыялог, ды не бярэцца за канкрэтныя дзеянні.

Праф. Ежы Нікітаровіч адзначаў: — Для абодвух бакоў мяжы трэба, каб не было „ўсходняй сцяны”. Патрэбнае ўбачанне супольнага памежжа, неабходнасці інтэграцыі.

Марцін Рэмбач звяртаў увагу на тое, што ў рамках УП можна дагэтуль карыстацца толькі грашыма на рэалізацыю вельмі вялікіх праектаў, што на практыцы — па прычыне немалога ўласнага ўкладу — робіць немагчымым пачынанне дзеянняў у рамках праграмы няўрадавым арганізацыям. Іншая праблема гэта магчымае супрацоўніцтва няўрадавых арганізацый з беларускага боку, аб чым успамінаў Аляксандр Мілінкевіч. Спра-

ва ў небяспецы абкладання вялікімі падаткамі і турбаванні пастаяннымі кантролямі, якія могуць давесці да ўпадку такія арганізацыі, якія хацелі б рэалізаваць праекты ў рамках УП. У сваю чаргу дзейным ды незарэгістраваным няўрадавым арганізацыям у Беларусі пагражаюць высокія крымінальныя штрафы.

— ЕС не заўсёды ўмее працаваць з гэтымі краінамі, улады якіх не казалі цвёрда, што хочуць быць у ЕС, — дадаў. — З такімі краінамі як Беларусь трэба мець цвёрдую дарожную карту. Крок за крокам намячаць шлях дзеяння. Інакш улады будуць толькі абяцаць дэмакратыю.

Дэпутат Тышкевіч не меў ілюзіі:

— УП не ёсць праграмай накіраванай няўрадавым арганізацыям, а міжнароднай праграмай. Ёсць у ёй, аднак, кампанент для няўрадавых арганізацый.

І энгіматычна запрапанаваў:

— Трэба было б пераарыентаваць шкалу праектаў, бо яны цяжкія для рашэння польскімі няўрадавымі арганізацыямі.

Марцін Рэмбач рашуча ўключыўся:

— УП гэта вельмі ветлівая праграма быцця на Усходзе, каб не раздражняць Расію. Размовы праводзяцца з адміністрацыяй, а не з адкрытымі грамадствамі, якім павінна быць адрававанай.

Ваявода Жыўна засяродзіўся на праблемах польска-беларускай транспамежнай бяспекі, з якой будзе яшчэ лягчэй чым дагэтуль у рамках рэалізацыі УП. У далейшай частцы дэбаты дэпутат Тышкевіч не выключыў:

— Мабыць, Беларусь будзе мусіла чакаць дэмакратычнага кіраўніцтва, якое будзе рэалізаваць УП. Гэтая праграма, пакуль што, з’яўляецца дэкаратыўным элементам, калі гаворка пра арганізацыю адкрытага грамадства. Ёсць гэта, аднак, вялікі шанец для легалізацыі такога грамадства. Трэба знайсці механізмы падтрымкі дэмакратыі ў такіх цяжкіх краінах як Беларусь.

Аляксандр Мілінкевіч успомніў пры нагодзе аб найбольшых цэнах шэнгенскіх віз, за якія мусяць плаціць беларусы:

— Калі не вырашым гэтай праблемы, УП нічога не паможа.

Тут уключыўся праф. Ежы Нікітаровіч:

— Урады, мабыць, выдумляюць добрыя ідэі, ды не ўмеюць перайсці да чалавечага фактара.

Роберт Тышкевіч:

— Няма падстаў для памяншэння цэн шэнгенскіх віз, пакуль Беларусь не падпіша дамовы аб візавым руху з ЕС. Без волі ўлад у Мінску мы гэтага не зробім. (...) ЕС гэта такі клуб дабрабыту і дэмакратыі, які нікога да сябе сілай не цягне. Польшча таксама перад уваходам у ЕС шмат гадоў мусіла пераарыентаваць свае законы амаль ува ўсіх галінах (...). Я нязгодны з тым, што вынікаў УП будзем чакаць пакаленне. На працягу звыш дзесятка месяцаў некалькі з гэтых дзяржаў наладзяць дамовы з ЕС, а Украіна на працягу года будзе мець бязвізавы рух з Еўрасаюзам. Усё гэта не застаецца без уплыву на Беларусь, хоць, вядома, не вырашыць праблемы дэмакратыі ў Беларусі.

Аляксандр Мілінкевіч:

Яшчэ аб выпальванні травы

Штогод вясна прыносіць журналістам тэму, на якую кожны мае свой пункт гледжання: выпальванне травы. Шчыра кажучы, мне ўжо надаела слухаць тых нараканні на цёмных мужыкоў і дэбильных сцвярджэнні мясцовых улад аб іх бездапаможнасці і быццам бы немагчымасці выявіць віноўных асоб, якія здзейснілі выпальванне сухой расліннасці, ды ўтаймаваць гэтую заганную з’яву. Ну бо ў вёсцы абавязвае змова маўчання і сусед не данясе на суседа, хаця той дакладна бачыў момант падпалу. І так можна наракаць, перабіраючы нагамі на адным месцы, да канца свету. А тым часам маеца прасты і адначасна паспяховы спосаб выкараніць гэтую дрэнную з’яву раз і назаўсёды. Трэба толькі пакараць фінансава (штраф, пагашэнне коштаў акцыі пажарнікаў) уладальніка ўчастка, на якім выпальвалася трава. Па-першае, амаль заўсёды гэта сам уладальнік з’яўляецца аўтарам падпалу; апрача гэтага гэта ён сам павінен несці адказнасць — у рамках грамадзянскай адказнасці — за адмоўную з’яву на ягоным участку зямлі. Калі адзін-другі заплаліць і стане гэтае вядомым усім вяскоўцам, то трэці ўжо сам дапільнуе, каб ніхто яму гэтай травы зларадна не падпаліў. І непажаданая з’ява вельмі хутка зусім знікне з нашага вясенняга краявіду. А журналісцкім балбатунам прападзе прынамсі гэтая адна тэма. **М. Ц.**

Вось дзе смачныя дранікі!

І сёлета, цяпер у красавіку пачаў — пасля зімы — працаваць рэстаранчык у Гайнаўцы на скрыжаванні вуліц 3 Мая і Пілсудскага. Пішу пра яго, што ўжо 4 красавіка еўя ў ім смачныя дранікі. Можна тут заказаць і дранікі са смятанай ці кефірам, агурком ці памідорам або з грыбным соўсам, можна таксама са скваркамі і бачком.

У меню невялікага рэстарана — катлеты, і яны на розны спрсаб. Турысты п’юць каву або гарбату, а некаторыя піва. Маецца тут багаты выбар марожанага ды ўсялякіх ахаладжальных напоў.

У мінірэстаранчыку прыемна і ўтульна. У вольную хвіліну можна пачытаць прэсу або заняцца разгаваннем крыжаванак. У цёплы сонечны дзень наведвальнікі абедаюць перад рэстаранам пад парасонамі.

Запрашаем у Гайнаўку, на смачныя дранікі ад панядзелка да пятніцы ад гадзіны 9 да 20 ды ў суботу і ў нядзелю ад 13 да 20 гадзіны.

(яц)

— 70 адсоткаў беларусаў ніколі не былі ў ЕС, нават у Польшчы. Пасля адыходу Лукашэнкі вырашыцца наша еўрапейскасць. Справа ў тым, каб пашыраць праеўрапейскія настроі, каб беларусы ў чарговых прэзідэнцкіх выбарах прагаласавалі за чалавека, які за Еўрасаюз. Найважнейшая — еўрапеізацыя Беларусі.

Канчаючы дэбату, кіраўнік руху „За свабоду” заявіў:

— Верым у тое, што калісь Беларусь будзе ў Еўрасаюзе.

Затое Мацін Рэмбач заклікаў:

— Трэба напоўніць Усходняе партнёрства канкрэтнымі дзеяннямі.

Ганна Кандрацюк (zorka@niva.iig.pl)

З р к а

Д л я д з я ц е й і м о л а д з і

Бой за балы і добрую школу

— Дзякуючы алімпіядзе, я паступіла ў гэты ліцэй, — кажа Дамініка Раманюк, гімназістка з Дубічы-Царкоўных. Між словамі адчуваецца шчасце. Сустрэаемся ў беластоцкім ліцэі № 6 (7 красавіка г.г.) у адной з лепшых сярэдніх школ ваяводства. Сёння ў ёй урачыстае падвядзенне вынікаў прадметных конкурсаў для гімназій за 2010/2011 год. Гаспадары, а дакладней самі ліцэйсты, прывіталі паўтысячную кампанію з *каралеўскім* шыкам. Да іх выйшаў сам кароль *Жыгімонт Аўгуст* з жонкай *Барбарай* і сваім дваром. І ў стылізаванай на ягелонскія часы модзе яны прывіталі ўсіх *жакаў*. Ды дзесяціх з іх запрасілі за сталы, каб там, разам з асветнымі ўладамі ваяводства, пасядзелі ў добрай кампаніі.

— Бо вы ўвасабляеце працавітасць, інтэлігентнасць і мастацкую ўражлівасць! — пахваліў іх сам куратар Ежы Кішкель.

Цудоўная дзесятка гэта лаўрэаты шасці (Марк Сакалоўскі з Кольна і Гжэгаж Пярчынскі з Беластока) ды чатырох алімпіяд (гэтых было аж востем). Большасць з іх, што адразу кідалася ў вочы, паводзіла сябе тактоўна, як на каралеўскім двары. Пераможцы віншавалі сваіх сапернікаў, паказваючы тым самым добры прыклад малодшым.

Дамініка Раманюк — адна з трох лаўрэатаў па беларускай мове ў сваёй гімназіі. На ўрочэнне граматы прыехала са сваёй сяброўкай Мальвінай Мацкевіч і настаўніцай Евай Ляндай.

— Мае любімыя прадметы гэта беларуская і англійская мовы, — кажа Дамініка. Сярод сваіх аўтараў гімназістка называе Максіма Багдановіча. І, што рэдка здараецца ў нашых конкурснаў, адказвае па-беларуску.

— А ці будзеш далей вывучаць беларускую мову? — пытаю.

— А ёсць такая магчымасць? — здзіўляецца яна.

На жаль, мала хто з нашых выпускнікоў ведае пра тое, што ў іх ёсць магчымасць (і вялікі шанец стаць лаўрэатам па беларускай мове) вывучаць беларускую мову ў III Агульнаадукацыйным ліцэі ў Беластоку. На заняткі, якія адбываюцца па суботах, прыходзяць вучні з іншых ліцэяў.

* * *

У бягучым навучальным годзе былі праведзены прадметныя конкурсы па 14 прадметах. На школьным узроўні прыступіла да іх больш за 9 тысяч гімназістаў, з чаго 2124 асобы перайшлі на раённы этап. У рэшце рэшт 645 стала лаўрэатамі, а 379 заваявала званне фіналіста. Як не ціка-

ва — амаль усе школы, дзе выкладаецца беларуская мова, маюць па некалькіх лаўрэатаў па гэтым прадмеце. Для прыкладу: Дубічы-Царкоўныя (3 асобы), Нарва (4), Бельск-Падляшскі (7), Гайнаўская бегімназія (6), Беласток (4). Сярод іх шмат першакласнікаў.

— Я была ўжо лаўрэаткай у пачатковай школе, у пятым класе, — кажа Паўліна Ваўранюк з Нарвы — і цяпер, каб не згубіць ведаў, рашыла я падвучыцца і *ўдалося!*

Ці многа прысвяціла часу навуцы?

— У кожную пятніцу мы сустрэкаліся пасля ўрокаў і працавалі з нашай настаўніцай Нінай Абрамюк да пятай гадзіны вечара.

Паўліна кажа, што найбольш падабаецца ёй граматыка. У другім і трэцім класе будзе рыхтавацца да конкурсаў па іншых прадметах. Можна па рускай мове — або па гісторыі?

— А пра якую сярэдняю школу марыш?

— Пра Гайнаўскі беларускі ліцэй, — чую рашучы адказ.

* * *

У Беластоцкай гімназіі № 7 аж чатырох лаўрэатаў, у тым ліку дзве першакласніцы: Дар'я Вапа і Аляксандра Конюх. Падрыхтавала іх спадарыня Іаанна Васілюк, настаўніца, якая выкладае родную мову ў прэстыжным III Агульнаадукацыйным ліцэі імя К. К. Бачынскага ў Беластоку. І, як не цікава, амаль усе яе ліцэйсты — лаўрэаты або фіналісты па беларускай мове.

— Ці падрыхтоўка да алімпіяды ў гімназіі выглядае інакш як у сярэдняй школе?

— О! Напэўна інакш. У першым класе гімназісты яшчэ не надта самастойныя, ім трэба ўсё паддыктаваць,

падшукаць крыніцы. Яны хутка дарастаюць. У трэцім класе самі ўжо цікавіцца беларускай культурай. Часам спытаюць пра рэчы, пра якія я і сама не ведаю! Ім хочацца пагаварыць пра падзеі ў Беларусі, пракаментыраваць тое, што дзеецца ў нас на беларускай ніве. Гэта прыемная праца.

— Можам гаварыць пра жывое аздаўленне беларускай мовай і культурай?

— Напэўна так, — кажа Іаанна Васілюк, — пасля гэта яшчэ больш працяжляецца ў ліцэі. Я ўжо сёння перажываю расстанне з сёлетнімі трэцякласнікамі.

Сярод беластоцкіх гімназістак сустракаем ранейшыя лаўрэаткі па роднай мове. Гэта Ніна Ваўранюк і Ліда Пякарская. Зараз яны заваявалі званне лаўрэатак па нямецкай мове. Іх прыклад паказвае, што беларуская мова не мяшае ў вывучэнні іншых моў. Наадварот, паказвае штосьці зусім іншае.

* * *

Як кожны год вучні бельскай гімназіі Комплексу школ з навучаннем беларускай мовы імя Яраслава Кастыцэвіча з'явіліся ў шырокай кампаніі. Тут аж 15 лаўрэатаў па амаль усіх прадметах. Каб заахоціць вучняў і настаўнікаў да працы і змагання, школа прыдумала шэраг прызоў і ўзнагарод.

— Як узнагародзіце сваіх конкурснаў і настаўнікаў? — пытаем у дырэктар Яўгенію Васілюк.

— Кожны лаўрэат атрымае граматы і ўзнагароду на канец школьнага года. Гэта фінансуюць са сродкаў Рады бацькоў. Вядома, услед дасягненням ідуць навуковыя стыпендыі. Настаўнікі атрымліваюць узнагароды на Дзень настаўніка і апроча гэтага г.зв. матывацыйны дадатак. Прозвішчы лаўрэатаў і настаўнікаў мы чытаем на школьных лінейках і мерапрыемствах. Нам вельмі залежыць, каб вучні і настаўнікі адчулі, што іх працу і поспехі адзначаюць належным чынам.

Цягам апошніх гадоў назіраецца ўсё больш настойлівае змаганне за добрыя вынікі ў прадметных конкурсах. Гэты год прынес рэкордныя лічбы. Восем пераможцаў — Гімназія № 6 у Беластоку — мела аж 33 лаўрэатаў. За ім апынулася Гімназія № 6 у Ломжы з 32 лаўрэатамі. Дарэчы, прагу быць найлепшым з найлепшых увасабляюць хлопцы, якія сталі аж шасцікратнымі лаўрэатамі.

Фота і тэкст
Ганны КАНДРАЦЮК

ЛАЎРЭАТЫ ПРАДМЕТНАГА КОНКУРСУ ПА БЕЛАРУСКАЙ МОВЕ ДЛЯ ГІМНАЗІЙ У ШКОЛЬНЫМ ГОДЗЕ 2010/2011

(спісак паводле школ)

Ангеліна Грыневіч, Адр'ян Казімірук, Вераніка Каценская, Віалета Рабчук, Малгажата Шварц, Юліта Ваўрэшчук (Белгімназія ў Гайнаўцы), Віалета Крыстына Боцюк, Эвеліна Дзікоўская, Анна Кірылюк, Марыя Масальская, Магдалена Панасюк, Кацярына Вольга Ваўранюк, Магдалена Ангеліна Залеўская (Белгімназія ў Бельску), Іаанна Іванюк, Ярэміяш Кос, Паўліна Ваўранюк, Анэта Дамброўская (Нарва), Аляксандра Конюх, Ігар Карнілюк, Вольга Мазурук, Дар'я Вапа (Беласток), Мальвіна Моніка Мацкевіч, Дамініка Раманюк, Моніка Хадакоўская (Дубічы-Царкоўныя), Паўліна Нікалаюк, Кацярына Зданоўская (Нараўка), Рафал Адам Асташэўскі, Катажына Стэпанюк (Чыжы), Дар'я Шыманюк (Гімназія № 2 у Гайнаўцы), Агата Антасюк (Дубіны), Крыстына Баршчэўская (Орля).

Мой поспех не выклікаў зайздрасці!

З Юстынай Марчук, вучаніцай пятага класа бэльскай „тройкі“ мы пазнаёмліся ўжо ў Галерэі „Зоркі“. Зараз мы сустрэліся ў Беластоку з нагоды яе вялікага поспеху. Юстына МАРЧУК стала лаўрэаткай прадметнага конкурсу па беларускай мове.

— Што памяняў конкурс у Тваім жыцці?

— Я прачытала многа кніжак, пазнаёмлілася з творамі, якіх мы яшчэ не праходзілі на ўроках.

— Табе больш падабаецца лі-

таратура ці граматыка?

— Літаратура, я люблю чытаць кніжкі. Калі я чытала беларускіх аўтараў, адчувала штосьці прыемнае. А граматыку я проста вывучыла. Многа дапамагла мне мая настаўніца Валянціна Бабулевіч.

— Ты адзіная ў класе лаўрэатка. Як Твой поспех успрынялі аднакласнікі?

— Яны мяне віншавалі. Думаю, што мой поспех не выклікаў зайздрасці. Гэта было вельмі добрае ўражанне.

— А якія ў Цябе зацікаўленні?
— Люблю яшчэ польскую мову, і наогул люблю гуманітарныя прадметы.

— Ці праз год, у шостым класе, будзеш прымаць удзел у нейкім прадметным конкурсе?

— Праз год я хачу прыняць удзел у конкурсе па польскай мове.

— Жадаем поспехаў Табе і Тваім сябрам.

— Дзякую!

ЗОРКА,

фота ГАННЫ КАНДРАЦЮК

Музыка з кайфам

100 на 100

Я ўпэўнена, што сто адсоткаў тых, якія слухаюць і паважаюць аўтараў беларускай бардаўскай песні, задаволеныя. Я таксама ўпэўнена, што амаль сто адсоткаў з іх не было б у змозе пералічыць сотні выканаўцаў. Затое зрабіў гэта Зміцер Бартосік — беларускі журналіст ды бард таксама.

Каля двух гадоў таму назад сустрэліся мы са Зміцерам Бартосікам у яго маленькай, утульнай, сямейнай кватэры ў Мінску. Хацеў пагутарыць пра музыку. Аказалася, што гэта для ягонай праграмы „Барды свабоды“ на хвалях Радыё Свабода. Прыемна стала, калі аказалася, што і ў Мінску цікавяцца музыкай з Падляшша. Пасля, негде год таму, паказаўся альбом „Барды свабоды“ і можна гэта было палічыць сапраўдным поспехам аўтара ды яго праграмы. Хто чакаў, што вынікам можа быць так багатае выданне, якім з’яўляецца дыск „Сто бардаў свабоды“. Багаце не толькі ў сотні прозвішчах, бо пад кожным прозвішчам хаваюцца музыка і расказ. На альбоме „Сто бардаў свабоды“ пачуем не толькі падборку песень, але і гутарку з паасобнымі творцамі. Запрацаваў таксама сайт (<http://realaudio.rferl.org/be/www-modul-BardųSvabody2/index.html>), на якім у простым графічным афармленні пачынам кожнага з прэзентаваных бардаў, пачытаем кароткія біяграфіі, паслухаем музыку і гутарку. Можна

сказаць, што Зміцер Бартосік зрабіў найбольш для папулярнасці беларускай бардаўскай песні за цэлую гісторыю яе развіцця. Прытым сам стварае і дапаўняе музычную карцінку Беларусі сваімі іранічнымі тэкстамі. З нашай перспектывы цешыць, што ў альбоме знойдзем таксама прадстаўнікоў падляшскай сцэны, а ў гэтай ролі выступаюць Алег Кабзар, Тамаш Суліма ды Ілона Карпюк з гуртом „loobfriends“. Застаецца толькі пытанне распаўсюду, бо хацелася б, каб альбом трапіў пад самую вялікую колькасць стрэх. Напэўна ў гэтым дапаможа сайт, які, спадзяемся, з часам будзе папаўняць зборы барда Бартосіка і стане адлюстраваннем бардаўскага будучага, жывога і неўміручага.

i_basovka@o2.pl

Як цэлы год захаваць здароўе?

(з народнага календара)

17 красавіка, Вербніца. У гэты дзень у царкве асвячалі зялёныя галінкі вярбы, якія захоўвалі за абразамі. Свяцонай вярбой выганялі першы раз кароў і авечак на пашу. Людзі лічылі, што на Вербніцу пажаданы мароз. Гэта абзначала, што не пашкодзіць ён позняй вясной, калі будуць засеяны палі і агароды.

18-19 красавіка, Чысты панядзелак і аўторак. На Палессі пільнавалі, каб у гэтыя дні не трымаць у хаце нічога нячыстага, інакш на сям’ю нападзе парша.

21 красавіка, Чысты чацвер. У гэты дзень уся сям’я з самога рання павінна памыцца. Мылі таксама коней. Гэта, паводле продкаў, дапамагла захаваць здароўе на працягу цэлага года. Гаспадары стараліся нешта засеяць, каб збожжа вырасла без пустазелля. Лічылі, што надвор’е з Чыстага чацвярга паўторыцца на Вялікдзень і Ушэсце. Гаспадыні верылі, што калі пойдзе дождж, каровы будуць даваць больш малака. На Палессі, пасля вячэрні, абыходзілі будынкі са свечкамі, прынесенымі з царквы. Людзі зважалі, каб па дарозе не патух агонь. Гэта гарантавала поспех у гаспадарцы. Тры апошнія дні да свята нельга было праці.

ЗОРКА

Галерэя ЗОРКІ

1. Імя і прозвішча: Кася Грыка (V клас ПШ у Гарадку).
2. Мой любімы прадмет: фізкультура.
3. У жыцці хачу стаць: мадэльеркай (праектанткай моды).
4. У сяброў цаню: веселасць.
5. Не люблю: пустой хвальбы і калі хто паказвае рогі.
6. Па-беларуску размаўляю: з мамай і на ўроках беларускай мовы.
7. Кніжка, якая мяне захапіла:

„Хронікі Нарні“.

8. Падабаецца мне музыка: поп.

9. Мае ўлюбёныя стравы: піца.

10. Мой любімы спосаб адпачынку: люблю пагуляць з коцікам і сабакам.

11. Калі дарасту хачу жыць: спачатку хачу пажыць за мяжой, дзесьці ў Еўропе, пасля прыеду жыць у Беласток. Чаму? Каб было блізка ў Гарадок.

Польска-беларуская крыжаванка № 16

Запоўніце клеткі беларускімі словамі. Адказы, з накладным кантрольным талонам, на працягу трох тыдняў дашліце ў „Зорку“. Тут разыграем цікавыя ўзнагароды. Адказ на крыжаванку № 12:

Кіт, ял, шоўк, касміт, воблака, мох, хатка, ара, авія, рад, маг, краска. Кум, вада, кот, жабка, слава, яма, клік, як, тавар, Марс, аўторак, хада.

Узнагароды, запісныя кніжкі, выйгралі Юстына Якубюк, Эльвіра Андрусевіч, Кшыштаф Мінцэвіч, Мартына Янкоўская з Бельска-Падляшскага, Эльвіра Швед, Лукаш Сідарук, Марлена Багацэвіч з Орлі. Віншуем!

		Pieśc	Ar	Major			
				Baba			
Jak	Hamak		Bard				Jod
			Suma				Baran
Geś							
Gołabka					Atol		
Mama					Bierz		Ty
				Nuta			
Rzeka			Ptolun				

Фота МАРЮША БАЛЯНА

Аляксей МАРОЗ

Лаўрэаты прадметных конкурсаў з бельскай белгімназіі

Вялікая грамада лаўрэатаў з „тройкі“ (падставовая школа) перад выездам у Беласток на падвядзенне вынікаў змагання ў прадметных конкурсах

„Тройка” на першым месцы

Нядаўна адбылося падвядзенне вынікаў удзелу вучняў падставовых школ у прадметных конкурсах і аказалася, што вучні Комплексу школ з дадатковым навучаннем беларускай мовы імя Яраслава Кастыцэвіча ў Бельску-Падляшскім занялі па гэтым паказчыку першае месца ў Падляшскім ваяводстве, апыраджаючы ўсе школы, якія першынствавалі ў мінулых гадах. Ажно 23 вучняў бельскай „тройкі” сталі лаўрэатамі па 8 прадметах, а адна асоба — фіналістам. Хаця ў час пісання артыкула бельскія белгімназісты былі яшчэ перад падвядзеннем вынікаў іх удзелу ў прадметных конкурсах, то вядома ўжо, што і яны апынуцца ў нашым ваяводстве сярод пераможных гімназіяў, бо ажно 14 вучняў белгімназіі сталі лаўрэатамі прадметных конкурсаў, а 7 асоб — фіналістамі.

— Я хацеў звярнуць увагу, што прыблізна на 12 тысяч вучняў падставовых школ, што прыступілі да прадметных конкурсаў у нашым ваяводстве, каля 500 асоб стала лаўрэатамі, а ў іх ліку 23 нашых вучняў, што састаўляе каля 5% ад усіх лаўрэатаў у Падляшскім ваяводстве. Гэты поспех не аднаразовы, бо нашы вучні штогод дабіваюцца добрых вынікаў у прадметных конкурсах, хаця колькасць лаўрэатаў і фіналістаў у адным годзе бывае большая, а ў іншым меншая. Сёлета лік пераможцаў прадметных конкурсаў з нашай школы сапраўды вялікі, — заяўляе дырэктар бельскай „тройкі” Васіль Ляшчынскі.

Лаўрэаты прадметных конкурсаў рады, што прынялі ўдзел у спаборніцтвах і моцна цешацца поспехамі.

— Я люблю вучыцца беларускай мове, цікавіць мяне гэты прадмет і я сама хацела прыступіць да прадметнага конкурсу. Мой бацька і заадно мой настаўнік беларускай мовы Яраслаў Падалец дапамагаў мне вучыцца, — гаворыць лаўрэатка з падставовай школы Юліяна Падалец.

— Цяжка было, але я старалася і перамагла, — кажа Віялета Дработка з падставовай школы, якая таксама стала лаўрэатам па беларускай мове.

— Мае вучні ахвотна прыступалі да конкурсу, а я старалася адпаведна пакіраваць іх вучобаю і падбадзёрвала да работы, — заяўляе Міраслава Маркевіч.

Аднак вучні, што дабіліся перамогі па беларускай мове, гэта толькі частка ад усіх лаўрэатаў „тройкі”.

— Мяне настаўніца пераконвала да ўдзелу ў конкурсе і я вельмі многа працаваў, але не шкадую, бо стаў лаўрэатам па польскай мове, — гаворыць Міхал Зінкевіч.

— Я яшчэ раней зацікавіўся гісторыяй і пасля грунтоўнай працы ўдалося стаць лаўрэатам, — кажа Якуб Каліноўскі.

Фота Аляксея МАРОЗА

Дырэктар Васіль Ляшчынскі са школьнымі статуэткамі, якія ўручаюцца вучням „тройкі” за самыя лепшыя поспехі ў вучобе і спорце

— Каб заахваціць вучняў да яшчэ большай, чым было раней, працы, мы ўзнагароджваем іх у нашай школе. У канцы года атрымліваюць яны пасведчанні з чырвонай паласой, кніжныя ўзнагароды і статуэткі „Найлепшы з найлепшых”, якія ўспрымаюцца вучнямі і бацькамі як асабліва вялікае вылучэнне. Мы ад нейкага часу таксама апісваем поспехі вучняў у адукацыі і спорце на агульнадаступных, размешчаных на калідорах стэндах, а самыя лепшыя вучні атрымліваюць з бельскага магістрата прыблізна па 150 злотых аднаразовай стыпендыі. Рада горада прызначае аднагаводную навуковую стыпендыю, разам 1000-1500 злотых. Ёсць яшчэ стыпендыі Маршалка ваяводства, да 1,5 тысячы злотых у год і гэтыя ўсе грашовыя і іншыя ўзнагароды таксама схілялі нашых вучняў да шторааз большай і большай працы, — расказвае дырэктар Васіль Ляшчынскі. — Нашы настаўнікі, якіх вучні дабіваюцца поспехаў у вучобе і спорце, таксама атрымліваюць узнагароды, пачынаючы з грашовай прэміі дырэктара школы, па ўзнагароду Міністэрства адукацыі.

Пабываючы ў „тройцы” меў я магчымасць спаткацца і паразмаўляць з настаўнікамі розных прадметаў, вучні якіх сталі лаўрэатамі. Некаторыя іх выказванні паўтараліся, але многія папаўняліся і стварылі вобраз грунтоўнай працы настаўнікаў і вучняў пасля заняткаў і ў час зімовых канікул, да часу правядзення ваяводскіх элімінацый.

— Наша задача, як настаўнікаў, зацікавіць вучняў сваім прадметам, заахваціць да ўдзелу ў конкурсе і адпаведна працаваць з вучнямі, рыхтуючы ім матэрыял, — расказвае настаўніца польскай мовы Зофія Сачко-Каролька. — Вельмі важна, што дырэктар мае адпаведна заахваціць настаўнікаў да працы і цешыць, калі вучні хочуць працаваць, змагаюцца і перамагаюць.

— У час апошняга этапу падрыхтоўкі да конкурсу вучні штодзень спатыкаліся са мной у школе. Мы займаліся ў час зімовых канікул, а па суботах вучні прыходзілі да мяне дамоў. Аднак, каб вучні рапыліся на такую грунтоўную працу, трэба іх зацікавіць матэрыялам па сваім прадмеце, паставіць перад імі мэту змагання ў прадметным конкурсе,

а пасля патрэбная грунтоўная і сістэматычная праца, — гаворыць настаўніца расійскай мовы Галена Мешчаракова.

— Каб вучні маглі дабіцца поспехаў у прадметным конкурсе, я стараўся зацікавіць іх гісторыяй і вучыў іх лагічнаму думанню. Вядома, што па ўсім матэрыяле вучні не ў змозе падрабязна падрыхтавацца, а калі ўмеюць лагічна думаць, могуць даваць правільныя адказы ў тэсце шляхам адкідвання неверагодных адказаў, — кажа настаўнік гісторыі Пётр Астасевіч. — Калі ў нашай школе многа настаўнікаў рыхтуе вучняў да конкурсаў, і тыя перамагаюць, гэта накручвае спружыну спаборніцтва ў станоўчым сэнсе гэтага слова.

— У матэматыцы важныя як веды, так і ўмеласці. Трэба было засвоіць матэрыял з усяго шостага класа. Я сустракалася часта з вучнямі пасля заняткаў, а ў час зімовых канікул мы працавалі кожны дзень па 4-5 гадзін. Перамогі маглі дабіцца здольныя і вельмі працавітыя вучні, — гаворыць настаўніца матэматыкі Галіна Федарук.

— Веды па інфарматыцы, якія трэба было прысвоіць, аграмадныя, а многа з іх, гэта веды па матэматыцы і таму патрэбная была вялікая самадyscyпліна ў час падрыхтоўкі вучняў і выканвання шматлікіх задач, — гаворыць настаўнік інфарматыкі Марк Хмур.

Лаўрэатам па інфарматыцы стаў Рыгор Ігнатавіч, які дабіўся таксама звання лаўрэата па матэматыцы, а нават занаў першае месца ў Падляшскім ваяводстве па гэтым прадмеце.

— У нашай школе добрая атмасфера да працы са здольнымі вучнямі і бацькі ўспрамагаюць нас у нашай рабоце, бо бацька, што варта, каб іх дзеці бралі ўдзел у конкурсах, — кажа настаўніца беларускай мовы Валянціна Бабулевіч.

— Наша школа з’яўляецца месцам адкрывання талентаў. Настаўнікі ахвярна і аддана працавалі з вучнямі, а вынікам гэтага з’яўляюцца поспехі ў прадметных конкурсах. Аднак важная роля нашага дырэктара Васіля Ляшчынскага, які дбае пра высокі ўзровень навучання, — пры канцы размоў з настаўнікамі заяўляе віцэ-дырэктар „тройкі” Вера Міхноўская, якая дапамагла мне праводзіць гутарку з вучнямі і настаўнікамі.

PS. Апошнім часам вучні „тройкі” дабіліся таксама поспехаў у гандбольных спаборніцтвах. Хлопцы падставовай школы пасля зацятага змагання, якое адбылося 25 сакавіка ў іх спартыўнай зале, толькі двума галамі саступілі пераможцам і занялі другое месца ў Падляшскім ваяводстве па гандболе. Дзяўчаты з падставовай школы занялі чацвёртае месца ў ваяводстве, гімназісты апынуліся на пятым месцы, а гімназістка на сёмым па гандболе на фоне свайго ваяводства.

Уладзімір Лапцэвіч. Першыя хвіліны на волі

Сёлета дзень абвяшчэння незалежнасці Беларускай Народнай Рэспублікі 25 сакавіка ў Магілёве для свядомай часткі грамадства меўся быць святочным. Але ён стаў чарговым напамінаннем ад лукашэнкаўскай улады, якая памылкова называе сябе беларускай, што яна пляваць хацела і на гэтае свята, і на правы сваіх грамадзян.

Аб тым, што магілёўскія дэмакраты збіраюцца адзначаць Дзень Волі я, як карэспандэнт інфармацыйнага агенцтва БелаПАН, знаў даўно. Асноўным мерапрыемствам святкавання было ўскладанне кветак да будынка мясцовага краязнаўчага музея. Там, згодна вынікам нядаўняга даследавання магілёўскага гісторыка Ігара Пушкіна, у 1918 годзе мясцовае аддзяленне Беларускага Нацыянальнага Камітэта прызнала ўладу БНР. Такім чынам, Магілёў стаў адзіным на беларускіх абшарах буйным горадам, дзе распаўсюдзіў свой уплыў урад першай спробы стварэння беларускай дзяржавы.

Адкуль менавіта збіраліся ісці да музея дэмакраты я ведаў цямьяна, таму, пакінуўшы аўтамабіль у адным з двароў на вуліцы Ленінскай, прагульваўся, не быўшы аднак пэўным, што ўскладанне на самрэч адбудзецца. Сумненні развееўся, калі я ўбачыў некаторых з апазіцыянераў. Сям'я старшыні Магілёўскай абласной арганізацыі Партыі БНФ Зміцера Салаўёва, а гэта ён, яго жонка Надзея і шасцігадовая дачка, стаялі з кветкамі. З Салаўёвымі побач былі хоць не вельмі добра, але мне знаёмыя — Уладзімір Новікаў (былая давераная асоба кандыдата ў прэзідэнты Дзмітрыя Вуса) і Галіна Лісіцына, якую час ад часу я бачыў у офісах апазіцыйных арганізацый.

Падшоўшы да групы апазіцыянераў, якія размаўлялі паміж сабой з усмешкамі на тварах, я павітаўся. „Як жа яны яго забралі?“ — пыталася Лісіцына. „Забралі“ ў Магілёве напярэдадні Дня Волі незалежнага журналіста Алеся Асіпцова. Нібыта за спраўленне натуральных патрэб у грамадскім месцы ён быў асуджаны да трохдзённага адміністрацыйнага арышту. „Забралі, каб не мог фатаграфіраваць, як дэмакраты кветкі сёння ўскладаць будучы“, — уступіў я ў размову, якая літаральна праз некалькі секунд была скончана.

Да Зміцера Салаўёва ззаду падышлі двое незнаёмцаў у міліцэйскай форме. Якіх-кольвечы іншых прыкмет, што гэта ахоўнікі правапарадку, яны не мелі. „Пройдэце с намі“, — гучна заявіў адзін з падышоўшых.

„Хто вы такія і чаму я мушу з вамі кудысьці праходзіць?“ — запытаўся Салаўёў. Усе астатнія таксама пачалі патрабаваць ад незнаёмцаў у міліцэйскім адзенні прадставіцца і назваць сябе. На ўсе гэтыя патрабаванні адказ быў адзін:

„Пройдэце, там усё ўзнаеце“.

Сітуацыя накалялася. Зміцер адмаўляўся кудысьці праходзіць, але незнаёмцы пачалі заламваць яму рукі і цягнуць ад сям'і. Убачыўшы такое, я вырашыў патэлефанаваць па сваім мабільніку каму-небудзь з мясцовых праваабаронцаў і паведаміць, што незнаёмыя людзі, магчыма, міліцыянты, выкрадаюць Зміцера Салаўёва.

„Спрячце телефон!“ — пачуў я голас яшчэ аднаго раз'юшанага міліцыянта незнаёмца, які раптам вырас у мяне за спіной.

„Хто вы такія і чаму я не магу пазваніць?“ — запытаўся я. Ён нічога не адказаў, а толькі схапіў мяне за руку. Спрабуючы вырвацца, я цягнуў незнаёмца за сабой на супрацьлеглы бок вуліцы, пакуль не ўткнуўся спіной у нейкі тонкі металічны слуп. Як аказалася, гэта была адна са стоек летняй кавярні, куды чапляецца навес ад дажджу. Незнаёмец патрабаваў прайсці з ім, але ў гэты момант мне ўдалося ўхапіцца другой рукой за слуп. На дапамогу майму выкрадальніку прыбег яшчэ адзін падобны на яго. Акрамя міліцэйскай формы на ім таксама не было аніякіх абазначэнняў, якія павінны мець міліцыянты, а менавіта — байдз з указаннем імя, прозвішча і звання.

Удваіх яны таксама не маглі даць рады адцягнуць мяне ад слупа, бо я ўжо паспеў зачэпіцца за яго не толькі рукамі, але і нагамі. „Толькі паспрабуйце мне штосьці зламаць!“ — невядома навошта прыгразіў я. Праўда, ламаць мае косці не было ў іх планах, але і пакінуць мяне каля слупа яны таксама не маглі. Тым часам я пачаў клікаць на дапамогу прахожых, якія сталі спыняцца, каб паглядзець на гэтую барацьбу ля кія. Аднак маё змаганне цягнулася нядоўга — падбеглі яшчэ двое ў міліцэйскай форме. Учацвярых ім не было складана адцяпіць мяне ад слупа, бо кожны змагаўся толькі з адной з маіх канечнасцей.

Ісці я адмовіўся, папросту сеўшы на зямлю. Гэта не вырашала нічога — за рукі і ногі гэты квартэт панёс мяне ў нейкі аўтобус. У ім ужо сядзеў Салаўёў, якому сілком накідалі кайданкі, а таксама яшчэ два апазіцыянеры — Алесь Сілкоў і Юры Новікаў.

У аўтобусе я зноў пацягнуўся за сваім тэлефонам, але адзін з незнаёмцаў зноў схапіў маю руку. Зноў пачалася ба-

рацьба. Скончылася яна кайданкамі на маіх руках за спіной.

Толькі ў пастарунку, куды нас завезлі, я зразумеў, што ўсё гэта — спецаперацыя магілёўскай міліцыі супраць кветак магілёўскіх дэмакратаў і некалькіх паведамленняў аб гэтым ускладанні ў сусветнай павуціне. Прышоўшы да такой высновы, я супакоіўся і вырашыў, што барацьбу трэба пераводзіць у іншае рэчышча. „Разумею толькі беларускую мову. Няхай думаюць, як са мной размаўляць“, — прыдумаў я для сябе „тайную зброю“. Праўда, няздольныя размаўляць па-беларуску магілёўскія міліцыянты ўвогуле не сталі гутарыць са мной, пакінуўшы без увагі мае моўныя патрабаванні. Са свайго боку на ўсіх прынесеных мне паперах я пісаў толькі адно — „нічога не разумею“.

Падчас усіх гэтых беларускамоўных змаганняў Зміцеру Салаўёву спатрэбілася медыцынская дапамога — у яго пасічелі зацягнутыя кайданкамі рукі, і міліцыянты вымушаныя былі выклікаць хуткую дапамогу, якая адвезла пацярпелага ў шпіталь. Там вельмі хутка яго агледзелі і вярнулі ў пастарунак.

Алесь Сілкоў і Юры Новікаў даказвалі міліцыянтам, якім важным для беларусаў з'яўляецца 25 Сакавіка, але тым было абсалютна ўсё роўна.

У хуткім часе пачалі з'яўляцца нашы родныя і знаёмыя. Было зразумела, што мяне і Зміцера ўжо не выпускаць, бо прымуслі выпягнуць усе рэчы з кішэняў, перапісалі іх і склалі ў асобныя пакеты. Родныя прынеслі ваду, хлеб і каўбасу, мы крыху паелі. Праз непрацяглы час нас удваіх адвезлі ў ізалятар часовага ўтрымання.

Паколькі ўсе падзеі адбываліся ў пятніцу ўвечары, то судзілі нас толькі ў наступны панядзелак 28 сакавіка. Нягледзячы, што пяцёра сведак з майго боку ў адзін голас сцвярджалі, што падчас затрымання міліцыянты не прадстаўляліся, не былі абазначаныя і не казалі за што затрымліваюць, суддзя Ірына Ланчава не ўзяла пад увагу гэтых сведчаняў. За тое яна цалкам пагадзілася з двума міліцыянтамі. Іх версія падзей 25 сакавіка была такой — у кампаніі людзей я гучна крычаў, махаў рукамі, брыдкаславіў. На патрабаванні спыніць парушэнне грамадскага парадку не рагаваў, ну а калі мяне пачалі затрымліваць за такія хуліганскія дзеянні, не падпарадкоўваўся патрабаванням, не хацеў ісці, садзіўся на зямлю. Што ж тычыцца ўласна іх, то яны, канешне ж, ад пачатку прадставіліся, мелі байдз, наяўнасць якіх заўсёды спраўджае старшы на службе.

На мае пытанні навошта ісці служыць у міліцыю і пры гэтым парушаць закон, навошта прыходзіць у суд і хлусіць, міліцыянты Карагін і Афанасенка толькі мармыталі: „Усё гэта праўда“.

Суддзя, якая адмовілася весці судовы працэс па-беларуску, вынесла свой вердыкт. Я аказаўся вінаватым у дробным хуліганстве і невыкананні законных патрабаванняў супрацоўнікаў міліцыі. Пакаранне — 7 сутак адміністрацыйнага арышту, 3 з якіх былі адседжаныя мною да суда. Зміцер Салаўёў быў асуджаны на 5 сутак зняволення.

Вынік Дня Волі-2011 у Магілёве — арышт апазіцыянера за спробу ўскласці кветкі і два арышты журналістаў за спробу паглядзець як гэта мела адбывацца. Па сутнасці яго можна назваць днём міліцэйскай сваволі.

А кветкі да будынка краязнаўчага музея двое апазіцыянераў у той дзень усё ж такі ўсклалі — у цемры і пры поўнай адсутнасці міліцыі.

Уладзімір ЛАПЦЭВІЧ

УВАГА КОНКУРС

XIV Агульнапольскі конкурс беларускай паэзіі і прозы

Рэдакцыя „Нівы“ і Беларускі саюз Рэспублікі Польшча аб'яўляюць XIV Агульнапольскі конкурс беларускай паэзіі і прозы. У конкурсе будуць разглядацца працы грамадзян Польшчы на беларускай мове.

Прынцыпы ўдзельніцтва

1. Конкурс праводзіцца ў дзвюх узроста-вых групках:

— I група: дзеці і моладзь пачатковых школ і гімназій,

— II група: астатнія ўдзельнікі (выключна аўтары, якія не з'яўляюцца членамі літаратурных творчых саюзаў).

2. У рамках груп конкурс праводзіцца ў дзвюх катэгорыях: паэзіі і прозы.

3. Конкурсныя працы, набраныя на камп'ютары або разборлівы рукапіс у чатырох экзэмплярах (паэтычныя творы — 3-5 вершаў, іншыя літаратурныя формы — аб'ёмам да 22 старонак стандартнага машынапісу) трэба падпісаць крыптанімам, пазначыць нумарам узроставай групы і паслаць на адрас: **Redakcja „Niwy”, ul. Zamenhofska 27, 15-959 Białystok 2, skr. poczt. 84** з прыпіскай на канверце: XIV Ogólnopolski Konkurs Poezji i Prozy Białoruskiej.

4. Прозвішча, імя і дакладны адрас аўтара дасланных конкурсных прац трэба памясціць у асобным заклееным канверце, падпісаным звонку такім нумарам групы і крыптанімам, як і конкурсныя працы.

5. На конкурс трэба дасылаць творы, якія дагэтуль нідзе не друкаваліся і не ўзнагароджваліся на іншых конкурсах.

6. Арганізатары не вяртаюць дасланных твораў.

Тэрміны

1. Тэрмін дасылання конкурсных прац мінае **10 лістапада 2011 г.** (вырашае дата паштовага штампа).

2. Вынікі конкурсу будуць аб'яўлены ў снежні 2011 г.

3. Уручэнне ўзнагарод адбудзецца на адмысловай сустрэчы. Аб тэрміне мерапрыемства лаўрэаты і астатнія ўдзельнікі конкурсу будуць паінфармаваны і запрошаны прыняць у ім удзел.

Конкурс праводзіцца дзякуючы фінансавай падтрымцы Міністра ўнутраных спраў і адміністрацыі.

Тадэвуш КУНЦЭВІЧ

Алесю Барскаму

*У Бандары калі зайду,
на хату Тваю гляну,
прыпомню творчасць я Тваю
і родну Тваю маму.
Зайсёды прыклад з Цябе браў,
Хацеў як Ты — пісаці
пра родну мову, родны край,
дзе гадала маці.
Многа гадзін Ты прасядзеў
не еўшы і не спаўшы,
на паперу думкі ўсе праліў
аловак у руку ўзяўшы.
Усё ты бачыў, што вакол —
як сонца ярка свеціць,
Ты бачыў лес, балота, луг,
як беглі ў школу дзеці.
Ты бачыў бедных жабракоў
і сірацінак-дзетак
і тых, што пралівалі кроў —
няма ўжо іх на свеце.
Твае ўсе кніжкі прачытай,
чытаюцца так міла,
чакаем больш каб напісаў,
здараўце каб служыла.
Хацеў бы вершы я пісаць,
укласці ў іх запал увесць
і землякам сваім чытаць
такія як Твае — Алесь.*

(Не)шчаслівая трынаццатка (4)

Анатоль
ПАРЭМБСКИ

Вярнуўшыся з бежанства ў Страшава, трэба было пачынаць новае жыццё. Шчасце, што прыехалі аж ад Саратава сваімі двума коньмі, ну і ўсе будынкі цэлыя засталіся, ды не было ні хлеба, ні ніякай жывёлы. Найлепшым прыецелем аказаўся Шмуль Шміт. Прыняў ён на работу Дамініку, якая нейзабаве выйшла замуж. Ванька, Аляксандр, Арсенік і Павел, дзякуючы пасрэдніцтву Шміта, сталі на работу ў лесе ў ваколіцы Супрасля. Было гэта другое шчасце, бо працу знайсці было вельмі цяжка. Але праца тут хутка скончылася. Шміт парайў Ваньку насправацаў паступіць на службу ў польскую паліцыю. Напісаў адпаведную заяву і выслаў паліцэйскім уладам. Неўзабаве Ваньку прыйшло запрашэнне на размову. Перад гэтым Ванька стараўся напавіць маўленне свайго польскай мовы, якой навучыўся ў „чрэзвычайцы“ ад палякаў, якія там служылі.

Прыняў Ваньку старэйшы пан у цывільнай вопратцы. Пасля кароткай размовы паклікаў ён дзве маладыя асобы, якія паставілі Ваньку пару пытанняў. Цікавіла іх паходжанне Ванькавай сям'і і ці ўмее ён карыстацца ружжом. Адзін з іх спытаўся, ці патрапіць ён перахрысціцца. Ванька перажаніўся. Экзаменатары пераглянуліся і стала ціха. Пасля старэйшы сказаў: „Гаворыш па-польску ты нядрэнна, але ў іншай матэрыі трэба табе шмат чаго падвучыцца“. Ванька зразумеў, што ён перахрысціцца не так, як спадзяваліся экзаменатары. Старэйшы дадаў: „Трэба цяжкія чаканні — як будзе такая

патрэба, мы цябе паклічам“.

Вярнуўся Ванька дахаты без ніякай надзеі і таксама пры дапамозе Шміта пайшоў на работу ў лесе ў Белавежскай пушчы, разам са сваімі братамі. Водгуку ніякага не было, але паліцыя Ваньку снілася. Шліфаваў Ванька польскую мову, а нават навучыўся не толькі хрысціцца па-каталіцку, але і „Ойча наш“ па-польску. У пачатку 1925 года напісаў Ванька сам заяву ўладам паліцыі ў Беластоку і праз пару дзён атрымаў запрашэнне на размову. Прыняў яго, як і напярэдне, старэйшы мужчына ў цывільнай вопратцы, вельмі ветліва. Размова была доўгая і на розныя тэмы. Прыпомніў той Ваньку, што ў яго прыгожае імя і прозвішча, і што гэта сведчыць аб тым, што яго сям'я была, мабыць, зрусіфікаваная, а цяпер ён можа стаць праўдзівым палякам. Ванька сказаў, што прозвішча яго сям'і было „Чыгаюк“, а ад напалеонаўскай вайны прынялося „Парэмскі“. Як дайшло да змены прозвішча, Ванька высветліць не змог, бо не ведаў. І тлумачыў далей, што „Парэмскі“ то было за цара, а калі ў 1921 г. польскія ўлады сталі выдаваць свае дакументы, пісацца стала замест „Парэмскі“ па-польску *Porębski*

— Парэмскі. Чыноўнік спакойна выслухаў Ваньку і сказаў на развітанне: „Ты, раней ці пазней, будзеш *Porębski*. У польскую паліцыю рускіх жандараў не прымаем!“.

Болей Ванька пра паліцыю не думаў, хоць прыйшлося яшчэ ў жыцці спытацца з ёю нярэдка.

Пасля трох гадоў працы ў лесе Ванька якось залатоўку прызапасіў. А было блізка яму ўжо да саракі, дык рашыў заснаваць сваю сям'ю. У 1925 годзе Ванька павянчаўся з Ульянай Карпук (у дзявоцтве Лебядзінскай), удавой, якой муж загінуў на нямецкім фронце, а трох яе дачушак згарнуў тыф на Паволжы ў той жа вёсцы, дзе была і Ванькава радзіна. Маці Ульяне дала небагі пасаг — царскія залатыя рублі, якія яе бацька захаваў быў пад яблыняй ад'язджаючы ў бежанства. Тое золата, якое мелі з сабою ў бежанстве, у час вяртання на радзіму польскія ўлады забралі на каранціне ў Стоўбцах, хоць было схаванае ў запасным коле воза ў гэтак званых званках.

У гэты час парцялаўся маёнтак Каліноўскіх у Мастайлянах. Ванька з Ульянай рашылі купіць там участак зямлі. Зямля ў гэтым маёнтку была прызнача-

на толькі для пастаянных работнікаў мянтка і для асаднікаў з-за Буга. Ванька, аднак, здолеў купіць тут 14 гектараў зямлі, дзякуючы свайму польскаму прозвішчу *Porębski* і даўшы старосту тысячу злотых хабару. Калі б не Ульянін пасаг, Ванька гэтай зямлі не купіў бы. Гэтая зямля была на зрубным таварным лесе. Засталіся дробныя зараснікі, што хутка раслі — зямля была небагаля — і надаваліся на дрывы, якія Ванька заганяўляў і прадаваў м.інш. для школ. Не было на гэтым участку ніякіх скібы ворнай зямлі. Да 1930 г. Ванька бабудаваў на Вырэмбах небагую хатку і пераехаліся жыць са Страшава на сваю ўласную гаспадарку, якую купіў, узяўшы пазыку ў Касе Стэфчыка на сплаты на 55 гадоў. Хату паставіў з бацькавага свірна, дакупіўшы падобны будынак у суседа ў Страшаве.

Пачатак жыцця на Вырэмбах быў сумны — кругом лес. А суседзі, што сталі наезджаць з-за Буга, не былі прязныя: лічылі беларусаў рускімі, а рускія — вядома, ворагі. На шчасце было многа зайцоў у лесе і рыбы ў азёрцы, якое было толькі 50 метраў ад Ванькавай хаты. Ванька сек дрэвы і прадаваў, вазіў у Гарадок, а перш за ўсё Шміту з удзячнасці за дабрыню, якую аказаў цэлай сям'і Парэмскіх. Кару з елак і дубоў Ванька вазіў у смаларню жыда Левіна. І хоць былі вялікія расходы на бабудову хаты, паявіліся ў Ванькі грошы. Кожны год прыбывала ворнай зямлі пасля выкапаных пнёў. Прыбывала і збожжа, якое расло тут добра. Асаднікі з-за Буга сталі лічыць Ваньку як роўнага ім чалавека, а з цягам часу наладзіліся паміж імі сардэчныя адносіны.

(працяг будзе)

Мінскія падзеі 19 снежня 2010 года яшчэ доўга будуць у памяці беларусаў. Магчыма, менавіта яны стануць нейкай рысай, якая была падведзена для тых, хто спадзяваўся змяніць нешта да лепшага ў краіне, дзеючы ў рамках вызначаных уладай правіл. Гульні ў дэмакратыю скончыліся, выбары не маюць аніякага сэнсу, калі яны праводзяцца ва ўмовах татальнага выкарыстання адміністрацыйнага рэсурсу, ілжы, фальсіфікацый, немагчымасці апеляваць да закону.

Сёння некаторая частка беларускага грамадства вылучае патрабаванне правядзення прэзідэнцкіх выбараў без Аляксандра Лукашэнкі. Па ўсім відаць, носьбіты такой ідэі лічаць, што галоўнай перашкодай да справядлівасці з'яўляецца дзеючы прэзідэнт. І для прапаганды сваіх памкненняў яны заснавалі сайт у інтэрнэце. Ён мае назву „Рух за новыя выбары без Лукашэнкі“ і месціцца па адрасе <http://www.bel-ruh.org>.

Нягледзячы на тое, што сайт выглядае даволі проста, ён змяшчае вялікую колькасць інфармацыі, датычнай апошніх выбараў у Беларусі. З першай старонкі сайта, дзе знаходзяцца навінныя паведамленні, бачна, што да яго існавання дачыненне мае вядомы беларускі палітык, што ўжо доўгія гады знаходзіцца ў эміграцыі, Зянон Пазыняк. Менавіта яго віншуе адміністратар сайта з прайшоўшым Днём Волі, ад яго, дакладней, ад узначальваемай ім Кансерватыўна-хрысціянскай партыі БНФ змешчаны зварот з нагоды 25 Сакавіка да беларускага народа. Не адразу, а толькі пачытаўшы некалькі паведамленняў, даведваешся, што Зянон Пазыняк — каардынатар данага руху. Мэты і задачы аб'яднання кароценька ўпісаны ў паведамленне, што называецца „Рэгістрацыя супалак“.

„Мэта, якую ставіць Рух „За новыя выбары без Лукашэнкі“ адлюстравана ў яго назве. Ня трэба ні ў каго прасіць, ні ад каго патрабаваць правядзення справядлівых выбараў. Свабодныя, справядлівыя выбары мы мусім рыхтаваць самыя ўсім грамадствам. Грунтам для правядзення свабодных выбараў будзе дастатковая наяўнасць супалак Руху на ўсёй тэрыторыі краіны. Мы мусім быць падрыхтаваныя арганізацыйна. Гэта ёсць праўны, законны, просты, добры і надзейны мэтад. Усё будзе залежыць ад таго, наколькі зольнае грамадства да самаарганізацыі, — піша Зянон Пазыняк. — Усе мы, хто далучаецца да Руху мусім бачыць, як развіваецца і расьце наша беларуская салідарнасць, наша падрыхтоўка да выбараў без Лукашэнкі“. У рубрыцы „Ініцыятывы“ актывісты Руху абяцаюць публікаваць зарэгістраваныя ў ім суполкі. Праўда, на даны момант гэтая рубрыка не змяшчае ані слоўца.

Аб тым, што такія суполкі існуюць, можна даведацца са старонкі „Структуры“. Згодна нумарацыі, па Беларусі ўжо каля 150 такіх груп. Прычым найбольшая колькасць іх у Мінску, а найменшая — усяго дзве суполкі — у Магілёўскай вобласці.

Варта адзначыць, што пакуль даны сайт не да канца распрацаваны. Многія старонкі пустыя альбо іх назвы не зусім адпавядаюць зместу. Так, розныя арганізацыйныя палажэнні Руху чамусьці месціцца на старонцы „Паведамлены“.

Разам з тым у рубрыках „Выбары“, „Плошча“, „Правакатары“, „Збіццё“, „Рэпрэсіі“ і „Рэжым“ месціцца мноства відавядчанняў таго, што было напярэдадні, падчас і хутка пасля снежаньскіх падзеяў у Беларусі.

Уладзімір ЛАПЦЭВІЧ

С БЕЛАРУСІ

Трагедыя Шчорсаў

Як усё ж трэба не любіць сваё, каб дзвесці ўласную гістарычную і архітэктурную спадчыну да такога гаротнага стану, як у нас у Беларусі. Але нават сярод нашых разбураных замкаў і фальваркаў у асобны шэраг можна паставіць Шчорсаўскую сядзібу на Наваградчыне. Яна ляжыць у баку ад асноўных турыстычных шляхоў і нікому сёння няма справы да яе адбудовы. А між тым раней тут быў сапраўдны еўрапейскі цэнтр культуры.

У Беларусі больш-менш ведаюць пра Сапегаў і Радзівілаў, род жа Храптовічаў для шырокага кола зусім нязнаны. Адукаваныя людзі нашага краю ў васемнаццатым-дзевятнаццатым стагоддзях імкнуліся ў Шчорсы, каб патрапіць у знакамітую тамтэйшую бібліятэку. Так праз гэтае мястэчка прайшлі шляхі многіх вядомых віленскіх і варшаўскіх навукоўцаў, філаматаў, а адзін з іх — Ян Чачот атрымаў тут сталы прытулак і працу ў цяжкі перыяд свайго жыцця. Менавіта ў той час Чачот выдаў два зборнікі беларускіх народных песень. Наведваў Шчорсаўскую сядзібу і апошні манарх Рэчы Паспалітай Станіслаў Аўгуст Панятоўскі. Да шчорсаўскай архітэктурны прыклалі рукі італьянскія дойдзі Джозэпэ Сака і Карла Спампані, а таксама французскі Якуб Габрыэль. Іх высілкамі паўсталі сядзіба ў стылі позняга барока і царква. Была тут і „шчорсаўская вясень“ Адама Міцкевіча, які ўшанаваў мясцовасць у сваёй паэзіі.

Пачынаў ствараць знакамітую бібліятэку Яўхім Літавар Храптовіч — чалавек шырокіх інтарэсаў, вядомы дзяржаўны дзеяч, які паездзіў па Еўропе, дзе спазнаў ідэі асветніцтва, а таксама прагрэсіўныя метады развіцця сельскай гаспадаркі. Спярша збор захоўваўся ў Варшаве, а ў Шчорсы ён быў перавезены, калі там паўстала шыкоўная сядзіба. Міцкевіч, выбіраючы імя герою сваёй паэмы „Гражына“, выдавочна наўмысна

назваў літаратурнага князя Літаварам. Яўхім Храптовіч правёў у сваіх маёнтках Шчорсы і Вішнева сапраўдныя рэформы, фактычна скасаваў прыгоннае права, уведзіў сапраўдныя аграрныя навінкі. Ягоны сын, „Шчорсаў гаспадар руплівы“ — граф Адам Храптовіч, удзельнік паўстання Касцюшкі — прадоўжыў справу бацькі. Бібліятэчны збор рос і павялічваўся. Калекцыя ўражвала сучаснікаў сваёй разнастайнасцю і велічыняй збору. На 1880 год у ёй было каля 26 тысяч тамоў. Арыгінальныя і капіяваныя архіўныя крыніцы налічвалі агулам больш 150 асобнікаў. Асобную частку бібліятэкі складалі гравюры, якіх было каля 7 тысяч. Адам Храптовіч, як і бацька англіман, таксама бабудаваў для Шчорсаў шпіталь і лянкастарскую школу.

Апошні ўладальнік фальварка Канстанцін Храптовіч-Буцянеў перад першай сусветнай вайной перадаў вялікую частку кніг Кіеўскаму ўніверсітэту. Праўда, у тастаменце было сказана, што яны мусяць вярнуцца на радзіму, калі ў нас паўстане свой універсітэт. Падчас другой сусветнай вайны кнігі з Кіева былі эвакуаваныя ва Уфу. Палова з іх у час перавозак па афіцыйнай версіі прапала. Рэшта так і не вярнулася ў Беларусь. А тая частка, якая заставалася ў Шчорсах, падчас прыходу бальшавікоў у 1939 годзе была спалена гэтымі дзікунамі-варварамі.

Саветам не прыйшло да галавы нічога іншага, як паставіць у мястэчку помнік Мікалаю Шчорсы, чырвонаму камандзіру часоў грамадзянскай вайны ў Расіі, беларусу з паходжання, які, аднак, да нашых Шчорсаў не мае дачынення. Храптовічы дагэтуль не ўшанаваны ніяк. А колішныя іх гняздо застаецца занятым і разбураецца надалей. Летам тут сапраўдны зараснікі раслінанасці, у якой буяюць вялікія кветкі. І, відаць, не хутка „з-за Шчорсаў вышплыве святанне“.

Уладзімір ХІЛЬМАНОВІЧ

Уладзімір СІДАРУК

Час на вандроўкі

Народная мудрасць кажа: „Паспяшыш — людзей насмяшыш”. І гэта праўда. Упэўніўся я ў гэтым асабіста. У канцы сакавіка паслаў я ў казначэйскую ўстанову разлік падаходнага падатку — г.зв. ПІТ. Рабіў гэта на скорую руку і не ўгледзеў, што дакументы я не падпісаў. Праз некалькі дзён чыноўнікі фінансавага аддзялення патэлефанавалі і патрабавалі прыехаць, каб ліквідаваць фармальны брак. Гэта для мяне быў кашмар. Практычна абазначала, што трэба страціць амаль цэлы дзень...

Пятніца — а гэта быў якраз прыма-апрыліс — не паспрыяла падарожжю. Стаяла хмурнае дажджавое надвор’е. З Чаромхі адправіўся я на рэйкавым аўтобусе ў 9:25. Праз паўгадзіны быў я ў Гайнаўцы. Паколькі забраў з сабою ровар, дык мог свабодна рухацца па горадзе. У фінансавае аддзяленне дабраўся без праблемы. Афармленне справы ў канторы заняло мне некалькі мінут. Падпісаўшы дакумент, пачуў я ад чыноўніцы: „Гэта ўсё”.

Была гадзіна 10:30. Да адпраўкі цягніка заставалася больш за тры з паловай гадзіны. Такі расклад язды падарыла чарамшанам дзяржаўная чыгунка. У Гайнаўку зранку адпраўляюцца два цягнікі: „школьны” ў 6:50 і ў 9:25. Назад першы адпраўляецца ў 14:10, чарговы — у 16:19. Хочаш ці не хочаш, чалавек вымушаны „тырчаць” у горадзе цэлы дзень. На станцыю не збіраўся, бо пачакальніца закрыта на дзесьці абаро-

таў. Не было дзе схавацца ад дажджу. Думка здзейсніць падарожжа на ровары ў Арэшкава і Вітава аказалася нерэальнай — надвор’е не дазваляла (дождж і вецер). Раптыўся я затым паблукаць па гайнаўскіх маркетах. Зрабіўшы закупку ў „Бядронцы” і „Каўфландзе”, падаўся ў шпіталь, каб прапісацца да артапеда. Там на пад’ездзе сустрэў Федзю Наказніка з Вітава. Калісьці мы разам працавалі на станцыі ў Чаромсе. Ён быў кандуктарам, а я — станцыённым кладчыкам. Пасля некалькіх гадоў сустрэліся мы яшчэ ў бальніцы. З таго часу мінула амаль дзесьці гадоў.

— Ты на пенсіі? — пытаю калегу.

— Яшчэ не, — адказвае прыяцель. —

Пасля ўвільнення з працы прыйшлося на гаспадарцы застацца. Каб дачакацца пенсіі, вымушаны быў застрахавацца ў КРУСе, затым заплаціць пратэрмінаваныя ўзносы, каб захаваць стаж страхоўкі. Шмат грошай каштавала. Праўда, у мяне стаж працы і тады быў, — паясняе калега, — але ўзрост не дазваляў. Маладым лічыўся...

— А што ў Вітаве. Як Дзіма Федарук пражывае?

— З нагамі ненайлепш. Спецыялісты рэкамендавалі на аперацыю падацца, жаўлак ліквідаваць, але ён не адважыўся. Зараз з жонкаю дамаседамі сталі. Летам у лес за грыбочкамі сходзіць...

— А ты, брат, паправіўся, — кідаю з усмешкай у бок калегі.

— Гэта праўда, — гаворыць Федзя.

— Паколькі даўней паясок на 78 сентыметраў хапаў, то зараз больш сотні сягае... Гарэлку кінуў, папяросаў не куру. Без таго можна жыць, — прыбаўляе з усмешкай. — Здароўе трэба шанаваць...

Развітаўшыся з Федзем, падаўся я ў шпітальную рэгістрацыю. Там рэкамендавалі мне візіт на 16:15, але я адмовіўся. Раптыў, што прапішуся пазней на ранні час, паколькі чэргі да артапеда невялікія.

Да адпраўкі цягніка заставалася больш сарака мінут. Падаўся на станцыю. Рэйкавы аўтобус у Чаромху стаяў у перонах. У цягніку сустрэў Сцяпана Леанюка з Палічнай, 78-гадовага пенсіянера, з якім прыходзілася сустракацца на чаромхаўскай станцыі пры канцы дзевяностых гадоў. У час размовы ўспомнілі мінулыя будні ды супольных знаёмых, з якімі я калісьці сустракаўся ў гэтай прыпушчанскай мясціне. Субсяднік выявіў праблему неакуратнага раскладу язды аўтобусаў транспартнага прадпрыемства ПКС з Сямятыч, якое актуальна абслугоўвае Палічна.

— Каму прызначаны аўтобус у Гайнаўку а палове шостага раніцы? — пытаў старэча. — Школьнікам у школу ранавата. Сялянам ды пенсіянерам да лекара таксама. Назад вяртаецца пасля 17 гадзіны амаль пусты. Можна сказаць, — канстатаваў суразмоўца, — што шафёры вецер возяць. Нам спатрэбіўся б аўтобус перад дзевятай раніцы і назад перад трэцяй пасля абеду. Гэта было б лагічнае рашэнне. І каб абслугоўваў Палічна не сямятыцкі ПКС, а бельскі ці беластоцкі, — заявіў на канец дзядуля.

З мінулага — Літкія рукі Боўтрыка Пётр БАЙКО

У міжваенны перыяд у Белавежы дзейнічаў Гарадскі суд. У 1938 годзе ён быў пераведзены ў Гайнаўку. Выязныя сесіі зрэдку наладжваў у Белавежы таксама Акружны суд у Беластоку. Дык судзіў ён тут не толькі мясцовых камуністычных дзеячаў, але разглядаў і справы іншага характару. Вось, напрыклад, у чэрвені 1931 года судзілі 20-гадовага Уладзіміра Боўтрыка, жыхара сяла Боўтрыкі (павет Бельск-Падляшскі). У чым ён правініўся? А вось у тым, што — як думаў — знойдзе дурнейшага за сябе. Не ўдалося!

17 лістапада 1929 года Боўтрык імправізаваў грабежніцкае напаўненне на дарозе з Нараўкі ў вёску Папялёва. Работадатца, давяраючы маладому мужчыну, даручыў яму ўзяць у Народным банку ў Нараўцы 2 тысячы злотых і ўручыць іх Ісраілу Сатыру. Боўтрык, атрымаўшы грошы і наведваючы па дарозе свайго цесця Літкоўскага, на яго вачах схаваў скрутак банкнотаў глыбока ў бот. Яшчэ ў той самы дзень з’явіўся на пастарунак паліцыі і заявіў, што на яго напалі бандыты і адабралі 2 тысячы зло-

тых, а да таго яшчэ і пабілі. Камендант пацікавіўся справай. Зараз жа пачаў следства на месцы напаўнення. Аднак не знайшоў ні слядоў людскіх ног ці тузаніны, ні слядоў пабоў на цэле ахвяры. Лекары таксама не знайшлі сур’ёзных пашкоджанняў цела.

Вывад у гэтай сітуацыі мог быць толькі такі, што ніякага грабежніцкага напаўнення не было, што Боўтрык проста ўсё прыдумаў. І хаця ён да канца настойваў на тое, што яго аграбілі, суд прызнаў Боўтрыка віноўным у прысваенні чужой маёмасці і прыгаварыў хітруна да аднаго года турэмнага зняволення.

Адгаданка

		1	2	3	4	5		
		6	7	8	9	10	11	
		12	13	14	15	16	17	
18	19	20	21	22	23	24	25	
	26	27	28	29	30	31	32	
33	34	35	36	37	38	39	40	41
			42	43	44	45	46	47

- адрэзак часу для нейкага працэсу = 14 _ 15 _ 16 _ 17 _ 19 _ 35 _ ;
- важны прадмет мэблі і ў пакоі, і ў кухні = 8 _ 9 _ 10 _ 18 _ ;

- насталгія = 45 _ 43 _ 20 _ 2 _ ;
- Рыгор, беларускі хормайстар родам з Пружаншчыны (1892-1978) = 24 _ 25 _ 44 _ 47 _ 46 _ .

(Ш)

Сярод чытачоў, якія на працягу месяца дашлюць у редакцыю правільныя адказы, будуць разыграны кніжныя ўзнагароды.

Адказ на адгаданку з 12 нумара

Зіма, дызайн, Кашалёва, гром, Юпітар, цана, здор, пуд, цаля, кулеш, наезд, Быкаў, падруба.

Рашэнне: **Мазалёваю працай не здабудзеш палацаў.**

Кніжныя ўзнагароды высылаем **Лукашу Пацэвічу і Аляксандру Дабчынскаму** з Беластока.

Шыфраграма

Літары адгаданых слоў, перанесеныя згодна з іх парадкавымі нумарамі ў клеткі респісу, складаюць рашэнне — карэйскую пагаворку.

- вечназялёнае міжземнаморскае дрэва, з якога пладоў выдатны алей (*Olea*) = 39 _ 6 _ 7 _ 3 _ 4 _ ;
- ударны музычны інструмент для баксёраў = 31 _ 32 _ 1 _ 42 _ ;
- хімічны элемент, аснова калійных фертылізатараў = 26 _ 27 _ 28 _ 29 _ 23 _ ;
- культывае збудаванне ў мусульман = 38 _ 30 _ 21 _ 22 _ 40 _ 41 _ ;
- міжнародны дагавор, заключаны, напр., Молатавым і Рыбентропам у жніўні 1939 года = 12 _ 13 _ 11 _ 5 _ ;
- маці паніча = 33 _ 34 _ 36 _ 37 _ ;

Ніва PL ISSN 0546-1960 NR INDEKSU 366714

Выдавец: Праграмавая рада тыднёвіка „Ніва”.
Старшыня: Яўген Вапа.
Адрас рэдакцыі: 15-959 Białystok 2, ul. Zamenhofska 27, skr. poczt. 84.
Тэл./факс: (+48 85) 743 50 22.
Internet: <http://niva.iig.pl/>
E-mail: redakcja@niva.iig.pl
Zrealizowano dzięki dotacji Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji.
Галоўны рэдактар: Яўген Вапа.
Намеснік гал. рэдактара: Віталь Луба.
Тэхнічны рэдактар: Адам Паўлюскі.
Рэдактар „Зоркі”: Ганна Кандрацюк-Свярубская.

Публіцысты: Міхась Андрасюк, Мікола Ваўранюк, Аляксандр Вярбіцкі, Ганна Кандрацюк-Свярубская, Лёна Карпюк, Міраслава Лукша, Аляксей Мароз, Мацей Халадоўскі, Віктар Сазонаў, Уладзімір Хільмановіч, Міхась Сцепанюк, Янка Целушэцкі.
Канцэлярыя: Галіна Рамашка.
Друк: „Ortodruk”, Białystok.
 Tekstów nie zamówionych redakcja nie zwraca. Zastrzega sobie również prawo skracania i opracowania redakcyjnego tekstów nie zamówionych. Za treść ogłoszeń redakcja nie ponosi odpowiedzialności.
Prenumerata krajowa
 Termin przyjmowania wpłat do 5-go dnia każdego miesiąca poprzedzającego okres rozpoczęcia prenumeraty.
 Wpłaty przyjmują urzędy pocztowe na terenie województwa podlaskiego oraz oddziały „RUCH” i „KOLPORTER” na terenie całego kraju.
 Cena prenumeraty kwartalnej — 32,5 zł, półrocznej — 65 zł, rocznej — 130 zł.

Prenumerata w wysyłkach za granicę
 Wpłaty przyjmuje „RUCH” S.A. ul. Jana Kazimierza 31/33, 01-248 Warszawa; telefony: +48(0)22 53-28-823 — prenumerata płatna w walucie obcej, 0-2253-28-816, 53-28-819; — prenumerata płatna w PLN; nr faxu: 0-2253-28-734
Prenumerata w redakcji
 Planowana ilość numerów „Niwy” w 2011 roku — 52.
Przesyłka zwykła: Cena 1 egz. wraz z wysyłką w kraju wynosi 4,2 zł. Cena 1 egz. wraz z wysyłką za granicę — kraje europejskie — 5,50 zł. — kraje pozaeuropejskie — 5,70 zł.
Przesyłka priorytetowa: Cena 1 egz. wraz z wysyłką za granicę: — kraje europejskie — 6,50 zł. — Ameryka Północna, Afryka — 7,20 zł. — Ameryka Południowa — 8,30 zł. — Australia i Oceania — 10,50 zł.
Wpłaty przyjmuje: Rada Programowa Tygodnika „Niwa”,
 BANK PEKAO S.A. O/Białystok
 38 1240 5211 1111 0000 4929 0945
 Nakład: 1 300 egz.

17.04 — 23.04

(22.03. — 20.04.) Нялёгка тыдзень. Спачатку справы пойдучь не так як хацелася б; яланота, апатыя. Пасля яны зусім пачнуць валіцца, ды гэта не будзе вечным! Пад канец тыдня возьмешся ў рукі, справішся з усімі памірышся з людзьмі. Добрыя дні: 20, 21.04, цяжэйшыя: 17, 23.04.

(21.04. — 21.05.) Тыдзень вырашання матэрыяльных пытанняў. Многа работы з дакументамі, планами, падлікамі расходаў. 3-за навалу спраў не будзе табе да романтикі, а ўсе спробы блізкіх адарваць цябе ад турбот пойдучь упустую. Цяжэйшыя дні: 18, 19.04.

(22.05. — 22.06.) Не адступай і не мяняй прынятыя рашэнняў, асабліва ў асабістым плане. Дзейнічай, выкарыстоўваючы сваю чароўнасць і іншыя рысы і перавагі, каб асноўную работу перадаць іншым. Другую палову тыдня найлепш правядзеш сярод блізкіх; усе праблемы і непаладкі хутчэй адступяць самі. Добры дзень: 17.04., пільнуйся 20 і 21.04.

(23.06. — 23.07.) Тыдзень прысвяці грамадскім справам. Зможаш вырашыць фінансавыя праблемы; магчымыя прыбыткі, папярва адносіна на працы, хоць на цябе могуць зваліцца найцяжэйшыя справы. Рызыкнеш тым, што выматэешся на рабоце, сілы не хопіць на хатняе. Добрыя дні: 18, 19.04, горшыя: 17, 23.04.

(24.07. — 23.08.) Важная сустрэча, сход, які будзе мець сур’ёзнае значэнне для тваёй будучыні. Усё пойдзе па-твойму. Ды павастрэюць твае рысы такія як упартасць, уладарнасць, неахвота падацца, свавольства. Пад канец тыдня можа быць паправа ў матэрыяльным плане, калі не ў грашах, дык у павышэнні. Не будзь тэрарыстам для блізкіх! Добрыя дні: 20, 21.04., горшыя: 18, 19.04.

(24.08. — 23.09.) Шмат змен у тваім жыцці да лепшага. Цяжасці паступова вырашацца. Паявляцца даўнія знаёмствы. Сустрэчы з вялікім лікам людзей, карысныя знаёмствы, дэманстрацыя тваіх добрых бакоў. Добры дзень: 23.04, горшыя: 20, 21.04.

(24.09. — 23.10.) Пільнуйся абману ў панядзелак і аўторак (асабліва звярні ўвагу на блізкае асяроддзе). Хтосьці можа цябе абгаварыць. Правярай усю інфармацыю, не ідзі на павадку эмоцый; неўзабаве стане ўсё ясным. Добры дзень: 17.04., горшыя: 23.04.

(24.10. — 22.11.) Трымай эмоцыі пад кантролем — будзеш мець выпрабаванні на стойкасць! А жарсці будучь у табе аж кіпець — лепш табе пад руку не трапіць! Увесь тыдзень будзеш сярод людзей, у руху. Можаш уклапацца ў спрэчку. Сачы за сабой у любой сітуацыі! Добрыя дні: 18, 19.04.

(23.11. — 22.12.) Задабыча матэрыяльнага дастатку — твая найважнейшая думка. Знайдзі залатую сярэдзіну — прыйдзецца хапаць сорок сарок за хвасты. І магчымыя грашовыя ўпльывы і паправа ў тваім матэрыяльным становішчы. Ды вось на асабістае жыццё сілы не хопіць? Добрыя дні: 20, 21.04.

(23.12. — 20.01.) Даўно засеўша ў табе ідэя выйдзе на вонкі і прытым добра для цябе. Будзеш мэтанакіраваны, упарты, вырашыш усе пытанні. Людзі будучь цябе слушаць, бо будзеш ведаць што трэба зрабіць і як. Можаш зрэалізаваць усё, што планаваш даўней, а не рашаўся, перш за ўсё ў творчых сферах і ў пазнаванні новага. Добры дзень: 23.04, горшыя: 17.04.

(21.01. — 19.02.) Перыяд гармоніі і раўнавагі ва ўсіх сферах, найлепшы для тых, у каго ёсць свая другая палавінка. Самотным не прадбачваюцца цікавыя новыя знаёмствы. Пазбягай лішніх страт, асабліва ў глупствах. Добры дзень: 17.04., горшыя: 18, 19.04.

(20.02. — 21.03.) З пачатку тыдня будзеш стомлены і змучаны руцінай. У сярэдзіне тыдня здымецца ўсё гэта як рукой; варта быць у добрай кампаніі. Старайся не прымаць рашэнняў самастойна і без парад. Романтичныя сустрэчы! Устрымайся ад моцных напояў і лішку ў ежы. Добрыя дні: 18, 19.04., горшыя: 20, 21.04.

Агата АРЛЯНСКАЯ

Тэкст і фота
Ганны КАНДРАЦЮК

У ГАРАДКУ ШТОСЬЦІ ЗАМЕРЛА

Дырэктар школы Альжбета Грэсь і яе намеснік Ева Клімовіч

Калі глядзець на гарадоцкую школу вачыма медыяў, прэзентацый, конкурсаў і міжнацыянальных фестываляў — ён проста цудоўны! Столькі тут здольнай, прыгожай моладзі, адданага бацькоў, натхнёных паэтаў і дзеячаў культуры. Глядзіш і проста зайдросціш.

— А я гляджу ў тэлевізары на людзей з Орлі і мяне зайздрасць зжырае, — кажа Альжбета Грэсь, дырэктар Пачатковай школы ў Гарадку. — Якое ў іх зжытае грамадства! Іх беларускасць адчуваецца на кожным кроку! А тут, у Гарадку, нікому на нічым не залежыць. Калі нават наладзіш ім якое беларускае мерапрыемства, то толькі адны злосныя чуткі кружаць: „Dość tego białoruskiego folkloru!”.

* * *

У Гарадок я сама запрасілася на сустрэчу з навучэнцамі беларускай мовы, для якіх падарыла коміксы і кніжкі на мове продкаў. У класе жыла адрэагавалі на падаркі:

— A czy zna pani Sierogę? — спыталі мяне дзеткі.

— А хто ён, гэты Сярожа? — пацікавілася я.

— To taki pan z Białorusi...

З дапамогай настаўніцы мне паяснілі, што ідзе пра аднаго дзядзьку з Беларусі, які прыежджаў на рыначак. І прывозіў ім беларускія кніжкі...

Ужо з першага кроку я зарыентавалася, што наймалодшыя дзеці ўвогуле не разумеюць беларускай мовы.

Ніхто з іх, як аказалася, не размаўляе з бацькамі на роднай мове.

— Тыя ўсе выступленні і поспехі гэта ваша праца? — пытаю ў настаўніцы Тамары Бялькевіч.

— Нашы дзеці здольныя! — чую элегантны адказ.

У Гарадку толькі чвэрць навучэнцаў ходзіць на беларускую мову. На 192 асобы гэты прадмет вывучае 52 вучняў.

— Аднак усё цяжэй заахваціць бацькоў, каб яны запісалі дзяцей на беларускую мову, — кажа Тамара Бялькевіч. — Што замерыла ў Гарадку. Вось у мінулым годзе, калі я збірала ахвотных у першы клас, запісалася адно дзіця. Я не ведала што думаць! За пятнаццаць гадоў працы ў гэтай школе такое *штось* здарылася ўпершыню.

Прыклад Гарадка павучальны. Сёння там існуе адносна вялікі першы клас, які, як не дзіўна, пасля маленькай акцыі адразу назбіраў ахвотных вывучаць родную мову.

— А што вы канкрэтна зрабілі? — пацікавілася я.

— Нічога асаблівага мы не рабілі, — кажа Тамара Бялькевіч. — Я пайшла ў канцылярыю і папрасіла там дапамогі. Аказваецца, што дастаткова было, каб са школьнай канцылярыі пазванілі бацькам і асабіста запрасілі іх на ўрок беларускай мовы. Проста задзейнічаў аўтарытэт дзяржаўнай установы.

* * *

Пачатковая школа ў Гарадку не вядзе асобных праектаў, звязаных з па-

шырэннем прэстыжу беларускай мовы. На гэтую сітуацыю, як адзначылі дырэктар Альжбета Грэсь і яе намесніца Ева Клімовіч, уплывае прэсія асяроддзя.

— Большасць нашых вучняў складаюць ужо католікі і ім такія праекты не надта падыходзяць. Праўда, у мінулым годзе ў Гарадку падрыхтавалі „Беларускае вяселле”, аднак мерапрыемства, якое запланавалі на 10 красавіка, не атрымалася як хацелі. Спектакль паказалі „на суха”, без музыкі і скокаў. Праект, які суправаджаў Дом культуры і літаб’яднанне „Каласы”, быў напісаны на польскай мове.

— Тым не менш мы вельмі ганарымся ўсімі дасягненнямі, якіх дабіваюцца нашы вучні ў беларускіх конкурсах, — кажуць спадарыні Альжбета і Ева. — Вось у бягучым годзе школа мела лаўрэатку прадметнага конкурсу па беларускай мове. Званне адзінага ў школе лаўрэата заваявала пяцікласніца Кася Грыка. Таксама сёстры Лена і Соня Ніна Сульжык — лаўрэаткі цэнтральнага дэкламацыйнага конкурсу „Роднае слова”.

— Ці школа дадаткова ўзнагародзіць сваіх лаўрэатаў? — пытаю ў дырэктарку.

— Добрая ідэя, — чую ў адказ, — будзем пра гэта думаць.

* * *

Якраз у дзень, калі я наведла школу, у Гарадку пачалі рыхтавацца да велікодных святаў. Пад кірункам настаўніцы Тамары Бялькевіч і Евы Зялінскай арганізавалі святочны кірмаш. На заняткі прыходзяць вучні і бацькі, якія любяць рукадзелле. Разам рыхтуюць святочныя карткі, настольныя аздабленні, пісанкі.

— Нашы вырабы прапануем не толькі працаўнікам школы. Мы ходзім у гміну, банк, — пералічвае настаўніца. — За заробленыя грошы мы ўжо купілі новыя табліцы для насценгазета, шафу, новыя парты ў беларускі клас. А сёлета, — прызнаецца настаўніца, — можа назбіраем на новы стол для настаўніка.

У Пачатковай школе ў Гарадку працуе аж 32 настаўнікаў, таму большасць святочных рэквізітаў разыдзецца на месцы.

З „Маняй” на сталіцах свету!

— Пытаюць мяне, ці не шкадую, што адышоў ад дырыжыравання? Не, не шкадую! Я шкадую аднаго, што так позна заняўся кампазіцыяй. Ад кампанавання я адчуваю такую радасць стварання, што яе цяжка з нечым іншым параўнаць. І, самае галоўнае, цяпер я вольны чалавек, — кажа Ежы Максымюк, сусветнай вядомасці дырыжор і кампазітар, між іншым музыкі да 40 фільмаў.

Славу дырыжора прыехаў у горад свайго дзяцінства з прэзентацыйнай музыкі да фільма „Маня”. Фільм, паводле сцэнарыя Ганса Брэнэрта, у пастапоўцы Ойгена Ілса распадае пра работніцу на фабрыцы папяросаў. Галоўную ролю выконвае тады 20-гадовая Поля Негры. Першая прэзентацыя фільма адбылася 8 лістапада 1918 года. Менавіта з гэтага фільма пачынаецца сусветная слава кіназоркі польскага паходжання Полі Негры (Апалоніі Халупец). Адзіная копія гэтага нямога фільма знаходзіцца ў польскай Нацыянальнай фанатэцы. Зараз фільм пераводзіць у лічбавую сістэму. Адноўленая версія „Маня” з музыкой і жывой іграй Ежы Максымюка будзе запрэзентаваная, між іншым, у Лондане, Парыжы, Токіо і Маскве. Мастацкая задума мае папоўніць прэзідэнцтва Польшчы ў Еўрасоюзе.

Кожны прыезд Ежы Максымюка электрызуе беластоцкае грамадства. Так было і 6 красавіка г.г. у беластоцкай Галерэі Сляндзінскіх, дзе музыкант выступіў разам са сваёй жонкай Евай Пясэцкай. З’явіўся нават прэзідэнт горада Тадэвуш Трускаляскі, які павіншаваў маэстра з яго 75-годдзем.

— А я запрашаю ўсіх беластачан у філармонію 8 красавіка на першае выкананне маёй *Санаты для тубы з аркестрам медных духавых інструментаў* і на *Званы* Сяргея Рахманінава, — аддзячыў музыкант.

— Рахманінаў дзейнічае на мяне ў генетычны спосаб, — гаварыў Ежы Максымюк. — Яго музыка спрычыняецца да таго, што ў мяне дрыжыкі па спіне. А цяпер гэта разумею. Мае бацькі прыйшлі з Гродна. Таму нешта беларускае ёсць ува мне. Жонка кажа, што я дрэнна дырыжырую вальсы Штраўса. А я кажу — чаму ты здзіўляешся, я ж хлопец з Баяраў...

Пасля маэстра прадставіў фрагменты музыкі для фільма. Яе абавязкова павінны паслухаць паклоннікі Яна Тарасевіча. На чатыры кампазіцыі, дзве з іх многа ў чым напаміналі фартэпіяныя творы кампазітара з Саколкі — *Valse sombrero Chanson d’amour*. Пасля вечарыны я, зразумела, прыгадала Яна Тарасевіча і паінфармавала пра 50-я ўгодкі з дня яго смерці, якія будуць адзначацца ў чэрвені гэтага года. Маэстра абяцаў знайсці час для свайго ментара і прыцяла і дапамагчы ў падрыхтоўцы мерапрыемства.

— Мы заўсёды, пры нагодзе такіх выступленняў, успамінаем імя Яна Тарасевіча, — кажа Ева Пясэцкая, — а сёння чамусьці забыліся... (гак)